

คำนำ

สังคิตติกา เป็นตำรานานที่แสดงเรื่องความเป็นมาแห่งพระธรรมวินัย ผู้นับถือพระพุทธศาสนาควรรู้ เพื่อจะได้พิจารณาคุณหลักแห่งพระพุทธศาสนาว่า ได้เปลี่ยนแปลงโยกย้ายกันมาอย่างไร เราจึงได้นำมาประพุดิปฏิบัติจนถึงทุกวันนี้ เพราะพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในมัชฌิมประเทศ แต่โอนจึงได้แผ่มาในปัจฉิมประเทศได้ และแผ่มาเมื่อครั้งไร. อีกอย่างหนึ่ง คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า พระองค์ได้ทรงสั่งสอนไว้อย่างนั้นบ้าง อย่างนี้บ้าง ไม่มีหมวดหมู่ แต่เพราะเหตุไรหรือใคร เป็นผู้รวบรวมให้เข้าลำดับเป็นหมวดหมู่ เมื่อได้ศึกษารู้แล้วจักได้สะดวกต่อการปฏิบัติ. เพราะเหตุนี้ ท่านจึงได้จัดเรื่องสังคิตติกาไว้ให้เป็นหลักสูตรนักเรียนและธรรมศึกษาประเภทหนึ่ง ซึ่งรวมอยู่ในประเภทตำนาน สนามหลวงได้ออกปัญหาสอบไล่และเรียบเรียงเฉลยไว้สำหรับตรวจ จำเดิมแต่ พ. ศ. ๒๔๖๐ ซึ่งเป็นปีแรกที่ได้มีการสอบนักเรียนชั้นโทเป็นต้นมา และตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๖๕ ซึ่งเป็นปีแรกที่ได้มีการสอบนักเรียนชั้นเอกเป็นต้นมา มหาวิทยาลัยได้จัดพิมพ์ขึ้นไว้เป็นตัวอย่างเฉพาะบางศก และมีเอกชนรวบรวมพิมพ์ขึ้นตามลำดับศกบ้าง ปัญหาและเฉลยที่พิมพ์กันนั้น ๆ มักมีคลาดเคลื่อน เป็นเหตุให้ผู้ศึกษาถือเอาผิดได้ และไม่สะดวกแก่การศึกษา.

พระครูพุทธมนต์ปริษา* (สนธิ์ กิจจกาโร ป. ๕) วัดบวรนิเวศวิหาร ได้จัดการรวบรวมปัญหาพร้อมทั้งเฉลยในปีนั้น ๆ และปัญหาของสำนักวัดบางสำนักซึ่งเห็นว่าสมควร นำมาจัดเรียบเรียงให้เป็นไปตามลำดับหมวดตอน เพื่อให้สะดวกแก่นักศึกษา แต่ในบางแห่งก็ยังมีไขว้เขวปนคละกันอยู่บ้าง นอกจากนี้ ท่านผู้เรียบเรียงเห็นว่าตอนไหนยังบกพร่อง ก็ได้ตั้งปัญหาเพิ่มขึ้นอีกตามสมควร. และการ

รวบรวมนี้ ท่านผู้รวบรวมได้ประมวลปัญหาและเฉลยมารวมไว้ในเล่มนี้ทั้งชั้นโทและชั้นเอก ปัญหาและเฉลยได้ออกชั้นไหน พ.ศ. ไร ก็ลงอักษรย่อและบอกเลข พ.ศ. ไว้ท้ายข้อ ถ้าชั้นโทก็ใช้อักษรย่อว่า ท. ชั้นเอกก็ใช้อักษรย่อว่า อ. ปัญหาข้อไหนออกซ้ำหรือคล้ายกันมากได้ตัดออก ลงอักษรย่อและเลขบอกไว้ในปีที่ซ้ำกันนั้น ส่วนปัญหาข้อไหนท่านผู้รวบรวมได้แต่งเพิ่มขึ้นใหม่ ก็ลงอักษรย่อไว้ข้างท้ายว่า ส. ป. (สนธิ์ เปรียญ) เมื่อได้รวบรวมและเรียบเรียงเสร็จแล้ว ได้มอบลิขสิทธิ์ให้ไว้แก่มหาวิทยาลัย.

กองตำรามหาวิทยาลัย เห็นว่าเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกแก่การศึกษาของนักเรียน และผู้สนใจในพระพุทธศาสนาได้เป็นอย่างดี จึงได้จัดพิมพ์ขึ้น.

อนึ่ง ขอแสดงความขอบใจ พระครูพุทธมนต์ปรีชา (สนธิ์ กิจกาโร ป.๕) วัดบวรนิเวศวิหาร ผู้รวบรวมและเรียบเรียงหนังสือนี้ให้แก่มหาวิทยาลัย และขออุทิศผลอันเกิดแต่หนังสือนี้ บูชาพระคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ผู้ให้กำเนิดนันทธรรม และท่านบูรพาภิธานจารย์ ผู้บริหารพระศาสนาสืบ ๆ มา.

กองตำรา

มหาวิทยาลัย

๑๔ กันยายน ๒๔๘๓

๑. ปัจจุบันเป็น พระธรรมโสภณ

ประมวลปัญหาและเฉลยสังคีติ
นักธรรม และ ธรรมศึกษาชั้นโท - เอก

ข้อความทั่วไป

ถาม. สังคีติคิดว่าด้วยเรื่องอะไร ? และเป็นอุบายให้สำเร็จประโยชน์อย่างไร ?

ตอบ. ว่าด้วยเรื่องสังคายนา เป็นอุบายให้สำเร็จประโยชน์แก่ชนผู้เกิดในภายหลังจักได้ประพฤติปฏิบัติตาม.

ท. ๒๔๗๗

ถ. สังคายนาหมายความว่าอะไร ? การที่พระอรหันต์ได้พร้อมใจกันทำเช่นนั้น ด้วยมีความมุ่งหมายอย่างไร ?

ค. สังคายนา หมายความว่าร้อยกรอง คือร้อยกรองธรรมวินัย ให้เข้าเป็นหมวดหมู่. การที่พระอรหันต์ได้พร้อมใจกันทำเช่นนั้น ด้วยมีความมุ่งหมายจักช่วยกันสะสางธรรมวินัย และจัดไว้ให้เป็นระเบียบ จักได้เป็นเครื่องยังพระพุทธศาสนา ให้เจริญสืบไปสืบกาลนาน. เพราะคำสอนอันเป็นพระบรมพุทโธวาทในครั้งนั้นยังกระจัดกระจายอยู่ต่างองค์ต่างจามา แม้การที่จะสั่งสอนประชาชน ก็สั่งสอนกันด้วยวาจาให้จำไว้โดยไม่มีอักขระที่จะเป็นเครื่องช่วยความจำ เมื่อเป็นเช่นนี้ ถ้าจะไม่รีบทำสังคายนาเพื่อสอบสวนทบทวนกันเสียบ้าง ต่อไป

อาจลบลื่อนเข้าทุกที ในไม่นานก็จักไม่รู้ว่ ไหนเป็นคำสอนของพระ
พุทธเจ้า ไหนไม่ใช่คำสอนของพระพุทเจ้า ก็จะมีแต่เสื่อมทรามลง
ไปโดยเร็ว ท่านมีความประสงค์จักยังพระพุทธศาสนาให้ตั้งมั่นได้นาน
ถึงได้ช่วยกันรีบจัดทำ.

ส. ป.

ถ. ตามที่เราได้เกิดมาพบพระพุทธศาสนารุ่งเรืองอยู่จนทุกวันนี้
เป็นผลเนื่องมาจากอะไร ?

ต. เนื่องมาจากการตั้งกายนากันมาโดยลำดับ ๑ มีผู้สั่งสอนกัน
ต่อมา ๑ มีผู้เล่าเรียน ๑ พุทธบริษัทผู้ปฏิบัติปฏิบัติชอบตามธรรม
วินัย ๑.

ท. ๒๔๗๔

ถ. พระพุทธศาสนาที่เจริญมาแล้วแต่ปางก่อนก็ดี ที่จักเจริญ
ต่อไปในภายหน้าก็ดี ทั้งนี้เพราะอาศัยอะไร ?

ต. ส่วนที่เจริญมาแล้ว อาศัยพระเถรานุเถระทั้งหลายพรัก
พร้อมกันทำสังคายนาในคราวที่ควรทำ และช่วยกันบริหารต่อ ๆ มา
ด้วยการศึกษาอบรมประพฤติปฏิบัติชอบตามธรรมวินัย และแนะนำ
สั่งสอนหนุนนุ้ให้เว้นชั่วประพฤติชอบ ส่วนที่จักเจริญต่อไปข้างหน้า
นั้น ก็ต้องอาศัยพระเถรานุเถระและพุทธมามกะทั้งปวง ช่วยกันทำ
ตามอย่างบูรพชนที่ทำมาแล้วนั้นแล.

ท. ๒๔๗๖

ถ. จงหาหลักมาพิสูจน์ว่ พระพุทธศาสนาที่เป็นมาแล้วหรือที่ตั้ง

อยู่เดี๋ยวนี้ และต่อไปข้างหน้า ด้วยเหตุอย่างไร จึงจะบริสุทธิ์บริบูรณ์ ?

ด. ด้วยมีผู้ประพฤติปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระองค์ให้ดำรงถาวรมาได้ตลอดทุกวันนี้ ถ้ายังมีผู้ศรัทธาเลื่อมใสปฏิบัติตาม พระศาสนาที่ยังไม่สิ้นสูญ คงปรากฏประดิษฐานอยู่ได้ด้วยอาศัยกุศลบุตรสืบต่อ ๆ กันทะนุบำรุงปฏิบัติตามใน ๓ กาล เมื่อสัทธรรมปฏิรูปเกิดขึ้น พระสงฆ์ก็ช่วยกันชำระกำจัดเสีย ร้อยกรองพระธรรมวินัยที่แท้จริงไว้เป็นหลักฐาน.

อ. ๒๔๖๖

ถ. เมื่อได้ทราบเรื่องราวพระพุทธศาสนาที่เป็นมาแล้ว จากที่นั่น ๆ ทำให้นึกถึงการดำเนินแห่งสังฆตธรรมอย่างไร ?

ต. ทำให้นึกถึงความแปรปรวนของสังฆตธรรม ที่ไม่ทันสมัยหรือทานกำลังเหตุไม่อยู่ ย่อมแปรไปข้างฝ่ายเสื่อม ที่ทันสมัยหรือทานกำลังเหตุอยู่ ย่อมแปรไปข้างฝ่ายเจริญ ดังพระพุทธศาสนาที่เป็นมาแล้ว ก็มีความเชื่อมกับความเจริญผลัดกัน เมื่อใดอำนาจแห่งอกุศลโลบายของคนที่มีมุ่งจะทำลายพระพุทธศาสนา โดยวิธีชักชวนหรือจูงใจคนที่โง่เขลาเบาปัญญาให้เห็นผิดเป็นชอบเกิดขึ้นแล้ว เมื่อนั้นคนผู้โง่เขลา ก็จะหลงดำเนินไปในทางผิด นี่เป็นทางที่จะให้พระพุทธศาสนาเสื่อมด้อยลง ถ้าผู้ที่ได้รับมอบภาระพระศาสนา มีท่านผู้เป็นประมุขแห่งศาสนาเป็นต้น พร้อมด้วยท่านผู้เป็นประมุขแห่งชาติเป็นศาสนูปถัมภก มีปริชามามารถยิ่ง และไม่เพิกเฉยต่อกรณีของตนแล้ว ก็อาจต้านทานอกุศลโลบายและเหนี่ยวรั้งเอาคนผู้ทรมานด้วยปัญญาเข้าหา

ทางที่ชอบ ด้วยการแนะนำสั่งสอนให้เห็นผิดเป็นชอบได้ เนื่องด้วยเหตุเช่นนี้ จึงได้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยตั้งแต่ต้นเป็นลำดับมา ดังปรากฏในตำนาน นี่เป็นทางนำไปพระศาสนาดำเนินขึ้นสู่ความเจริญ แต่ก็อาจผลัดเปลี่ยนกันไปตามยุคตามคราว เพราะเหตุผลดังกล่าวข้างต้น.

อ. ๒๔๖๗

ถ. การเคารพสงฆ์มีคุณคืออะไร ? พระสาวกองค์ไหนได้รับเกียรติยศในเพราะคุณข้อนี้ ? จงอ้างเรื่องให้เห็นสม.

ต. การเคารพสงฆ์มีคุณดีให้ได้สำคัญมติของสงฆ์ว่าเป็นเนตติ อันตนควรเชื่อถือและทำตาม เพื่อรักษาปฏิญญาสามัญญา คือความเป็นผู้มีความเห็นร่วมกัน ไม่วิวาทกับใคร ๆ เพราะความเห็นผิด เป็นทางดำเนินถึงความพร้อมเพรียงเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งเป็นปฏิบัติที่ควรเป็นแบบอย่างของผู้อื่นในการรักษาสามัคคี เพื่อความตั้งอยู่ยั่งยืนแห่งพระธรรมวินัย. พระอานนทที่ได้รับเกียรติยศในเพราะคุณข้อนี้ มีเรื่องเล่าว่า ครั้งทำประณมสังคีติ พระเถระทั้งหลายพากันปรับอาบัติแก่ท่านเป็นหลายวัตถุ เพราะข้อบกพร่องของท่านในปรินิพพานสมัยบ้าง เพราะข้อที่ท่านทำไม่ถูกใจบ้าง มีตัวอย่างเช่นเมื่อใกล้จะปรินิพพาน พระศาสดาประทานพระบรมพุทธานุญาตไว้ว่า เมื่อพระองค์ล่วงไปแล้ว สงฆ์จ้านงอยู่จะถอนสิกขาบทเล็กน้อยเสียบ้างก็ได้ ท่านไม่ทันคิด ไม่ได้กราบทูลถามว่าสิกขาบทเล็กน้อยนั้นเพียงไหน และท่านช่วยธุระพระนางมหาปชาบดีโคตมี สมเด็จพระศาสดา

ทรงอนุญาตให้มาตุคามอุปสมบทเป็นภิกษุณี ท่านเห็นว่า ตามเรื่องที่เป็นมาท่านไม่ต้องอาบัติ แต่ท่านยอมแสดงเพราะเชื่อพระเถระทั้งหลาย ดังนี้.

อ. ๒๔๖๘

ฉ. การทำสังคายนา ย่อมเป็นเหตุให้พระศาสนาตั้งอยู่ถาวรได้ประการหนึ่ง แต่เพียงเท่านั้นน่าจะยังไม่พอ จะต้องประกอบด้วยเหตุอะไรอีก จึงจะทำให้พระศาสนาเจริญถาวรสืบไป.

ค. ต้องประกอบด้วยเหตุ คือภิกษุสามเณรตั้งใจศึกษาเล่าเรียนพระศาสนานั้นโดยเอื้อเฟื้อ เมื่อมีความรู้แล้ว ตนเองก็ต้องปฏิบัติตามและถ้าสามารถก็แนะนำสั่งสอนผู้อื่นต่อไป.

ท. ๒๔๗๕

ฉ. พระพุทธศาสนายังยืนสืบมาจนบัดนี้ ด้วยอาการอย่างไร ?

ค. พระพุทธศาสนายังยืนมาจนบัดนี้ ด้วยบริษัท ๔ เหล่า มีพระเจ้าแผ่นดินเป็นอัครศาสนูปถัมภกช่วยกันบริหารสืบมา ด้วยอาการทำสังคายนาเป็นคราว ๆ และนับถือปฏิบัติเนื่องโดยลำดับมาจนทุกวันนี้.

ท. ๒๔๖๖

ฉ. พระสงฆ์เป็นผู้มีหน้าที่สืบอายุพระพุทธศาสนาโดยตรง นอกจากหน้าที่รื้อยกรองพระธรรมวินัย ซึ่งเรียกว่าสังคายนาแล้ว จะพึงมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับพระธรรมวินัยอย่างไรอีก เพื่อพระธรรมวินัยจะได้เจริญถาวรสืบไป ?

ค. คือศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยแล้วและปฏิบัติตาม ถ้ามี

ความสามารถก็นำสั่งสอนผู้อื่นต่อไป.

ท. ๒๔๓๘

ถ. การจัดระเบียบธรรมไว้เป็นหมวด ๆ ซึ่งเรียกว่าสังคีติหรือสังคายนา ครั้งพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ มีพระสาวกองค์ใดริเริ่มไว้บ้าง ? โดยปรารภเหตุอะไร ?

ต. มีพระสารีบุตรอัครสาวกเริ่มจัดขึ้นก่อน. โดยปรารภเหตุนิครนถนาฏบุตรทำกาลกิริยา สาวกแตกกระจัดกระจาย จึงแสดงสังคีติสูตรจัดระเบียบธรรมไว้เป็นหมวด ๆ และได้รับพุทธานุมัติของพระศาสดา แต่พระสารีบุตรปรินิพพานก่อนพระพุทธเจ้า เมื่อพระพุทธองค์ปรินิพพานแล้ว พระมหากัสสปะจึงทำขึ้นโดยทำนองนั้น.

ท. ๒๔๓๙

ถ. พระสาวกองค์ไหน ซึ่งเป็นเจ้าแบบเจ้าแผน วางแบบอย่างสังคายนาไว้ก่อนพุทธปรินิพพาน ?

ต. พระสารีบุตรเป็นเจ้าแบบเจ้าแผนวางแบบอย่างไว้ มีสังคีติสูตรเป็นตัวอย่าง.

ท. ๒๔๔๐

ถ. การสังคายนาพระธรรมวินัย ที่ท่านทำกันมาแต่ประณมสังคีติ กาลได้มาจากไหน หรือท่านริกันขึ้นเอง ?

ต. ท่านไม่ได้ริกันเอง น่าจะดำเนินตามคำปรารภของพระสารีบุตร เมื่อครั้งนิครนถนาฏบุตรทำกาลกิริยา สาวกแตกกระจัดกระจายกันด้วยอำนาจลัทธิตี ท่านจึงแสดงสังคีติสูตรจัดระเบียบธรรมไว้เป็น

หมวด ๆ และได้รับพระพุทธานุวัติของสมเด็จพระศาสดา พระสารี-
บุตรปริณิพพานเสียก่อน พระมหากัสสปะเพิ่งมาทำขึ้นเมื่อภายหลังแต่
พุทธปริณิพพาน จึงได้เป็นตัวอย่างทำกันต่อมาดังนี้.

อ. ๒๔๖๖

ฉ. บรรดาพระสาวกที่ระบุนามมานั้น ช่วยกันทำสังคายนาวาง
แบบแผนแห่งพระธรรมวินัยไว้ แลแนะนำสั่งสอนให้พุทธบริษัท
ปฏิบัติตามนั้น จึงบริหารพระพุทธศาสนาให้ถาวรอยู่ได้ นับว่าเป็น
ความดำริที่เกิดขึ้นใหม่และทันสมัย หรืออาศัยพระพุทธานุวัติที่พระ
ศาสดาเคยประทาน ? จงสันนิษฐานหรืออ้างพยานมาประกอบกับคำ
ที่ตอบนั้นด้วย.

ช. อาศัยพระพุทธานุวัติที่พระศาสดาเคยประทาน. มีพยานคือ
พระสารีบุตรได้ปรารถนาไว้เมื่อครั้งนิครนถนาฏบุตรทำกาลกิริยา สาวก
แตกกระจัดกระจายกันด้วยอำนาจลัทธิ จึงแสดงสังคีติสูตรจัดระเบียบ
ธรรมไว้เป็นหมวด ๆ และได้รับพระพุทธานุวัติของพระศาสดา พระ
สารีบุตรปริณิพพานเสียก่อน พระมหากัสสปะชักชวนพระสงฆ์ทำขึ้นใน
ครั้งนี้ สันนิษฐานว่าดำเนินตามวิธีที่เคยได้รับความดำริและทำมาบ้าง
แล้ว ทั้งถูกพระพุทธประสงฆ์ด้วย เหมือนเตรียมตัวไป จึงเหมาะกับ
สมัยหรือทันท่วงที นับว่าเป็นเนตตอดีด้วยประการทั้งปวง.

ท. ๒๔๖๗

ค. การทำสังคายนาราวหนึ่ง ๆ ฝ่ายภิกษุใครเป็นผู้เริ่มขึ้น ?
และฝ่ายฆราวาสใครเป็นผู้อุปถัมภ์ ?

ด. ในประณตสังคายนา ฝ่ายภิกษุพระมหากัสสปะเป็นผู้ริเริ่ม ฝ่ายฆราวาสพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นผู้อุปถัมภ์. ในทุติยสังคายนา ฝ่ายภิกษุพระยศ บุตรกาคันทพราหมณ์. ฝ่ายฆราวาสพระเจ้ากาลาโศกราช. ในตติยสังคายนา ฝ่ายภิกษุพระโมคคัลลీบุตรติสสเถระ. ฝ่ายฆราวาสพระเจ้าศรีธรรมโศก. ในจตุตถสังคายนา ฝ่ายภิกษุพระอริน္ณสูมมหาเถระ. ฝ่ายฆราวาสพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ. ในปัญจมสังคายนา. ฝ่ายภิกษุพระพุทททัตตเถระ. ฝ่ายฆราวาสพระเจ้าวัฏฏคามณีอภัย.

ท. ๒๔๖๖

ด. การสังคายนาทั้ง ๕ ครั้งนั้น ครั้งไหนมีใครเป็นหัวหน้า. พร้อมด้วยสงฆ์เท่าไร ? และได้ใครเป็นศาสนูปถัมภก ?

ด. ครั้งที่ ๑ พระมหากัสสปะพระอุบาลีพระอานนท์เป็นหัวหน้า. พร้อมด้วยสงฆ์ ๕๐๐ รูป. ได้พระเจ้าอชาตศัทรราชเป็นศาสนูปถัมภก.

ครั้งที่ ๒ พระยศกาคันทกบุตร พระเรวัตตเถระ และพระสัพพกามีเป็นหัวหน้า. พร้อมด้วยสงฆ์ ๗๐๐ รูป. ได้พระเจ้ากาลาโศกราชเป็นศาสนูปถัมภก.

ครั้งที่ ๓ พระโมคคัลลీบุตร พร้อมด้วยสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป ได้พระเจ้าโศกมหาราชเป็นศาสนูปถัมภก.

ครั้งที่ ๔ พระมหินทเถระและพระอริน္ณสูมเป็นหัวหน้า. พร้อมด้วยสงฆ์ ๖๘,๐๐๐ รูป. ได้พระเจ้าเทวานัมปิยติสสะเป็นศาสนูปถัมภก.

ครั้งที่ ๕ พระพุทททัตตเถระ พระติสสเถระเป็นหัวหน้า. พร้อมด้วย

ด้วยสงฆ์ ๑,๐๐๐ รูป. ได้พระเจ้าวิภูคามณีอภัยเป็นศาสนูปถัมภก.

ท. ๒๔๓๓

ถ. อะไรเป็นเหตุแห่งสังคายนา และอะไรเป็นผลแห่งสังคายนา ?

ต. เหตุแห่งสังคายนานั้นมี ๓ ประการ คือ :-

๑. เพราะอัครชิกกล่าวจ้วงจาบหรือละเมิดธรรมวินัย.

๒. เพราะความเข้าใจผิดเห็นผิดปฏิบัติผิดศีลธรรมวินัยเกิดขึ้น.

๓. เพราะประสงค์ให้ศาสนามั่นคงถาวร.

และผลแห่งสังคายนานั้นมี ๓ ประการ คือ :-

๑. กำจัดและป้องกันอัครชิกได้.

๒. ทำความเห็นให้ถูกต้องและปฏิบัติถูกต้องได้.

๓. พระศาสนามั่นคงและแพร่หลายยิ่งขึ้น

อ. ๒๔๓๔

ถ. การสังคายนาในชมพูทวีป ๓ ครั้ง และในลังกาทวีป ๒ ครั้ง
ทำเพื่อประโยชน์อะไร ?

ต. ที่ทำในชมพูทวีป ๓ ครั้ง เพื่อชำระเสี้ยนหนามแห่งพระ
ศาสนา เพื่อรวบรวมศาสนธรรมให้บริสุทธิ์บริบูรณ์. ส่วนทำที่ลังกา
ทวีป ๒ ครั้ง เพื่อพิสูจน์ความรู้ของพระเถระชาวลังกา และเพื่อความ
ดำรงยั่งยืนแห่งพระศาสนา.

ท. ๒๔๓๕

ถ. การทำสังคายนาในชมพูทวีปก็ดี ในลังกาทวีปก็ดี มีมูลเหตุ
ต่างกันอย่างไร ?

ด. มีมูลเหตุที่ปรารถต่างกัน ดังนี้ :-

สังคายนาคำในชมพูทวีป มีมูลเหตุมาจากเกิดเสี้ยนหนามแก่พระศาสนา ปรารถนาเพื่อจะกำจัดเสี้ยนหนามและร้อยกรองธรรมวินัยให้เป็นระเบียบ.

สังคายนาคำในลังกาทวีป มีมูลเหตุมาจากการที่จะยังความเจริญถาวรให้แก่พระศาสนา และป้องกันจะมีให้พระศาสนาเสื่อมสูญ.

ท. ๒๔๓๕

ฉ. ได้มีการทำสังคายนาคำในชมพูทวีปกี่ครั้ง และในลังกาทวีปกี่ครั้ง ? มีมูลเหตุต่างกันอย่างไร ?

ด. ทำในชมพูทวีป ๓ ครั้ง ในลังกาทวีป ๒ ครั้ง. ในชมพูทวีปมีมูลเหตุมาจากเกิดเสี้ยนหนามแก่พระศาสนา ปรารถนาเพื่อจะกำจัดเสี้ยนหนามและร้อยกรองพระธรรมวินัยให้เป็นระเบียบ ในลังกาทวีปมีมูลเหตุมาจากการที่จะยังความเจริญถาวรให้แก่พระศาสนา และป้องกันมิได้พระศาสนาเสื่อมสูญ.

ท. ๒๔๘๐

ฉ. การทำสังคายนาคำในชมพูทวีปและในลังกาทวีปรวมกันทั้งหมดกี่ครั้ง และในครั้งหนึ่ง ๆ ฝ่ายภิกษุใครเป็นผู้ริเริ่มขึ้นและฝ่ายฆราวาสใครเป็นผู้อุปถัมภ์ ?

ด. รวมทั้งหมด ๕ ครั้ง. ในครั้งแรกฝ่ายภิกษุพระมหากัสสปะเป็นผู้ริเริ่ม ฝ่ายฆราวาสพระเจ้าอชาตศัตรูเป็นผู้อุปถัมภ์. ในครั้งที่ ๒ ฝ่ายภิกษุพระยสกาณ्हกบุดร ฝ่ายฆราวาสพระเจ้ากาลาโศกราช. ใน

ครั้งที่ ๓ ฝ่ายภิกษุพระโมคคัลลีสบุตรติสสเถระ ฝ่ายฆราวาสพระเจ้าศรี
ธรรมาสกราช. ในครั้งที่ ๔ ฝ่ายภิกษุพระอริน္ณุมหาเถระ ฝ่ายฆรา-
วาสพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะ. ในครั้งที่ ๕ ฝ่ายภิกษุพระพุทธทัตต-
เถระ ฝ่ายฆราวาสพระเจ้าวิภูคคามณีอภัย.

ท. ๒๔๕๑

ปฐมสังคี่ติ

๑. เมื่อพระศาสดาปรินิพพานแล้ว พระสาวกรูปไหนเป็นผู้ใหญ่
อยู่ในหมู่สงฆ์ ?

๒. พระมหากัสสปะ.

ท. ๒๔๖๐

๑. ท่านเป็นเอตทัคคะในทางไหน ?

๒. ในทางนียมธุดงค์.

ท. ๒๔๖๐

๑. จงแถลงประวัติของท่าน จนถึงเข้ามาอุปสมบทในพระ
ธรรมวินัย ?

๒. ท่านเป็นพราหมณ์ชื่อปิปลิ เป็นบุตรพราหมณ์นายบ้านชื่อ
กัปปิละ เป็นโคตรกัสสปะ จึงเรียกตามโคตรว่ากัสสปะ มีถิ่นฐานอยู่
ในกรุงราชคฤห์ ท่านมีภริยาคนหนึ่งชื่อภักทกาปิลานี เมื่อมารดาบิดา
ตายแล้ว ท่านกับภริยาเห็นว่าอยู่ครองเรือน ต้องนั่งคอยรับบาปเพราะ
การทำไม่ดีของคนอื่น มีใจเบื่อหน่าย ชวนกันละสมบัติเสียออกไปจำศีล

วันหนึ่งท่านได้พบพระผู้มีพระภาคเจ้าที่ไถ้ร่มไทร เรียกว่าพหูสูตรก
นิโครธ ในระหว่างกรุงราชคฤห์และเมืองนาลันทาท่อกัน มีความเลื่อม
ใสเปล่งวาจาถือเอาพระองค์เป็นพระศาสดา มอบตนเป็นสาวก พระองค์
ประทานพระโอวาทให้รับแล้ว ทรงรับให้เป็นภิกษุในพระธรรมวินัย.

ท. ๒๔๖๐

ถ. การงานอันได้ทำเพื่อประโยชน์แก่พระศาสนาของท่าน มี
อะไรเป็นขึ้นเป็นอันบ้าง ? ท่านทำอย่างไร ?

ต. มีการทำประณตสังคายนา. ท่านปรารภถึงคำสุภัททวมต-
บรรพชิตพุดเมื่อพระศาสดาปรินิพพานได้ ๗ วันว่า พระองค์ปรินิพ-
พานเสียดีแล้ว พวกเราพ้นจากท่าน ไม่ต้องถูกบังคับ จะทำหรือไม่ทำ
อะไรก็ได้ตามปรารภนา ประสงค์ไม่ให้พวกอธรรมมาที่จงเอาพระธรรม
วินัยไปตามใจ จึงชวนพระสาวกทั้งหลายที่ เป็นผู้รู้เท่ากันเป็นสันนิบาต
๕๐๐ รูป ทำสังคายนาพระธรรมวินัยที่กรุงราชคฤห์ คือสอบถามถึง
ธรรมวินัยที่ทรงบัญญัติไว้บ้าง ถึงพระธรรมวินัยที่ทรงแสดงไว้บ้าง
ต่อสาวกผู้รู้เห็น ออกชื่อในเรื่องว่า พระอุบาลีเป็นผู้วิสันนาพระวินัย
พระอานนท์เป็นผู้วิสันนาพระธรรม แต่น่าจะมีรูปอื่นด้วย ยกขึ้นปรึกษา
ในสังฆสันนิบาต ส่วนที่ฟังได้ยกขึ้นตั้งไว้เป็นแบบแผนช่วยกันทรงจำ
รักษาต่อมา. สังคายนาครั้งนี้ท่านเริ่มทำในเดือนกลางพรรษาแห่งปี
ปรินิพพานนั่นเอง สำเร็จใน ๗ เดือน.

ท. ๒๔๖๐

ถ. พระภิกษุสุภทัตที่บวชเมื่อคืนที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน กับภิกษุสุภทัต รูปที่พระมหากัสสปะยกขึ้นเป็นเหตุแห่งสังคายนานั้น องค์เดียวกันหรือ ๆ คนละองค์ ? รู้ได้อย่างไร ? จงตอบให้มีหลัก.

ต. คนละองค์ รู้ได้ดังนี้ สุภทัตที่อุปสมบทในคืนที่ปรินิพพาน ปรากฏว่า เมื่อได้รับอุปสมบทแล้วหลีกไปทำความเพียรและได้สำเร็จพระอรหันต์ในคืนนั้น. อนึ่ง เมื่อเวลาปรินิพพานพระมหากัสสปะไม่ได้อยู่ในที่นั้น กำลังอยู่ที่นครปาวา เมื่อเวลาที่เดินทางมาสู่นครกุสินารา ได้พักได้ร่วมพักอาศัยจึงได้ทราบข่าวปรินิพพาน และในเวลานั้นเอง สุภทัตได้กล่าวคำซึ่งเป็นเปลี่ยนนามขึ้นแก่เหล่าภิกษุผู้ที่มาด้วยกัน นี่ก็แสดงให้เห็นว่ารู้ได้ว่าเป็นคนละองค์ อีกอย่างหนึ่งสุภทัตที่อุปสมบทเมื่อคืนวันปรินิพพานนั้น มักเรียกกันว่าสุภทัตปริพาชก เพราะเดิมเป็นปริพาชก รูปที่กล่าวคำเป็นเปลี่ยนนามนั้น มักเรียกกันว่าสุภทัตทวุฑฒบรรพชิต เพราะเป็นผู้บวชเมื่อภายหลัง แก่ หลักรฐานเหล่านี้ เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่ารู้ได้ว่าเป็นคนละองค์.

ส. ป.

ถ. เหตุที่ปรารภทำประณมสังคายนา แม้เพียงคำที่สุภทัตทวุฑฒบรรพชิตกล่าวเท่านั้น พระมหากัสสปะก็ยกเอาขึ้นเป็นเหตุ เมื่อฟังถ้อยคำที่กล่าว ดูไม่เห็นจะเป็นข้อเสียหายอะไรมิใช่หรือ น่าจะปรารภสังคายนาเพราะเหตุอย่างอื่น หรือท่านเห็นอย่างไร ?

ต. ที่ปรารภสังคายนานั้น ด้วยเหตุที่สุภทัตทวุฑฒบรรพชิตกล่าว ไม่ใช่เหตุอย่างอื่น เมื่อฟังดูคำพูดของสุภทัตแต่เพียงเฝิน ๆ ก็ไม่

รู้สึกว่าจะเสียหายอะไรจริง แต่ถ้าพิจารณาให้ซึ่งยอมเห็นว่าเป็นการเสียหายมาก เพราะคำที่สุกัททะกล่าวนั้น ในตอนต้นยังเป็นถึงเพียงนี้ ถ้าไม่มีใครว่ากล่าวต่อไป ก็ต้องยิ่งขึ้นไปกว่านี้อีก เหล่าภิกษุอื่นได้ยินก็จะพากันได้ใจ ผู้ที่เขลาก็มักเห็นด้วย ถ้าไม่มีใครว่าก็ยิ่งจะกระทำความกระด้างกระเดื่องขึ้นตาม ๆ กัน ในที่สุดว่ากันไม่ไหว อีกประการหนึ่ง การที่สุกัททะกล่าวในเวลานั้น ก็เป็นที่ต่อหน้าอุปัชฌาย์อาจารย์อันเป็นการแสดงความไม่เคารพ ไม่มีความละอาย นี่ก็แสดงอาการอันกระด้างของสุกัททะขึ้นแล้ว ถ้านิ่งไว้ก็หนักยิ่งขึ้น เพราะเหตุนี้ พระมหากัสสปะจึงยกขึ้นเป็นเหตุริบทำสังคายนา.

ส. ป.

ถ. พระมหากัสสปะ ปรากฏว่าเป็นผู้มีคุณสมบัติเด่นชัด ๒ ประการ คือท่านชอบถือธุดงค์อย่างหนึ่ง ท่านเป็นผู้ริเริ่มและเป็นประธาน ในการทำประณมสังคายนาอย่างหนึ่ง ใน ๒ อย่างของท่านนั้นอย่างไรน จัดเป็นยอดเยี่ยม ? เพราะเหตุไร ?

ค. ข้อที่ท่านริเริ่มและเป็นประธาน ในการทำประณมสังคายนา เป็นยอดเยี่ยม. เพราะคุณข้อนี้ได้เป็นประโยชน์แก่เวไนยนิกรถึงกฤหัตถ์ และบรรพชิตทุกจำพวกตลอดกาลยี่ดียว ผู้จะประพฤติธุดงค์ตาม ท่านได้ก็ต้องเล่าเรียนให้รู้แบบแผนที่ตั้งอยู่ได้ด้วยการสังคายนานั้นก่อน ข้อนี้จึงจัดเป็นยอดเยี่ยม ด้วยประการฉะนี้.

อ. ๒๔๗๘

ด. การทำสังคายนาราวแรก ท่านเริ่มทำแต่เดือนไหน เสร็จ

เดือนไหน ? เหตุไรจึงไม่ทำแต่แรกแห่งพรรษาหรือขัดข้องอย่างไร ?

ด. เริ่มทำแต่เดือนที่ ๒ แห่งพรรษา คือแต่แรม ๑ ค่ำเดือน ๕ เสร็จกลางเดือน ๔ นับแต่เริ่มทำถึงกลางเดือน ๔ รวม ๗ เดือนพอดี. เพราะต้นเดือนแห่งพรรษา มัวทำการปฏิสังขรณ์เสนาสนะเสียจึงไม่มีโอกาสที่จะกระทำสังคายนา.

อ. ๒๔๗๓

ด. วิสัยบัณฑิตเมื่อจะกระทำกรณียกิจอะไรที่คาดว่าเป็นประโยชน์ ได้จริง ย่อมอิงอาศัยสัพปุริสภูมิ คือกตัญญูตาเป็นหลักเสมอมิใช่หรือ ถ้าอย่างนั้นก่อนแต่ที่จะกระทำประณตสังคายนา พระมหากัสสปะปรารภ จะสังคายนาพระธรรมวินัย ท่านอิงสัพปุริสภูมิอย่างไรบ้าง ? จงว่ามา.

ด. ข้อนี้เป็นความจริง เพราะเป็นจรรยาอันดีเยี่ยม และทั้งประกาศความดีของตนให้ปรากฏเป็นตัวอย่างต่อไป แม้พระมหากัสสปะเมื่อท่านปรารภจะทำสังคายนาพระธรรมวินัย ก็อิงสัพปุริสภูมิเหมือนกัน คือท่านระลึกถึงคุณของพระศาสดา ที่ทรงสงเคราะห์และยกย่องโดยอาการเฉพาะพระองค์ คือทรงรับผ้าสังฆาฏิของท่านไปทรง ประทาน ผ้าสังฆาฏิของพระองค์แก่ท่าน และมีพระพุทธรูปดำรัสว่า ท่านมีธรรมเครื่องอยู่เสมอด้วยพระองค์ ทรงสรรเสริญว่า เป็นผู้ปฏิบัติมักน้อย สันโดษ ถึงกับตรัสสอนภิกษุทั้งหลายให้ถือเอาเป็นตัวอย่างต่อไป และทรงยกย่องท่านว่าเป็นเยี่ยมแห่งภิกษุผู้ทรงธุดงค์ มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งท่านเข้าไปเฝ้าพระศาสดาที่เวฬุวัน พระองค์ทรงพระมหากรุณาตรัสแก่ท่านว่า กัสสปะ เดียวนี้เธอแก่แล้ว ผ้าปานปึงสุกุลจิร

ที่เขาไม่มุ่งห่มของเขื่อนี้หนักนัก เธอจงทรงจิรวที่คหบดีถวายเกิด
จงฉันโภชนะในที่นิมนต์เกิด และจงอยู่ในที่ใกล้เราเกิด ท่านทูลว่า
ข้าพระพุทธเจ้าเคยอยู่ป่า เทียวบิณฑบาต ทรงผ้าปังสุกุลจิรว
ใช้แต่ผ้า ๓ ผืน มีความปรารถนามักน้อยสันโดษ ชอบเจียบสังัด
ไม่ชอบระคนด้วยหมู่ ปรารถความเพียร และพูดสรรเสริญคุณเช่นนั้น
มานานแล้ว พระศาสดาตรัสถาม ท่านก็ทูลว่า ท่านเห็นอำนาจ
ประโยชน์ ๒ ประการ คือการอยู่เป็นสุขในบัดนี้ของตน และเพื่อ
อนุเคราะห์ประชุมชนในภายหลัง ที่จะพึงถือเอาเป็นทิฏฐานุกติ พระ-
องค์ทรงประทานสาธุการว่า ดีละกัศสปะ เธอปฏิบัติเพื่อประโยชน์
และสุขแก่ชนเป็นอันมาก เธอจงทรงผ้าปังสุกุลจิรวของเธอเกิดจง
เทียวบิณฑบาตเกิด จงอยู่ในป่าเกิด อาศัยท่านมีกตัญญูรู้พระคุณ
ของพระศาสดาที่มีอยู่ ดังนี้ จึงชักชวนภิกษุสงฆ์ทำสังคายนาพระ
ธรรมวินัยวางไว้เป็นหลักฐาน เป็นการประกาศคเวทิตาคณะของ
ท่านให้ปรากฏต่อมา.

อ. ๒๔๖๘

ถ. พระคัมภีร์ทั้งหลายอันเป็นหลักแห่งพระศาสนาทุก ๆ ศาสนา
ปรากฏว่า สวากแห่งพระศาสนานั้น ๆ รจนาเป็นพื้น ในพระศาสนาของ
เรา ใครเป็นผู้แรกเริ่ม ? ปรารถเหตุอะไร ? เมื่อไร ?

ด. จริงอย่างนั้น พระคัมภีร์ในศาสนาของเราตามตำนานกล่าว
ว่า พระสงฆ์สาวกมีพระมหากัศสปะเป็นประธาน ร้อยกรองขึ้นในการ
สังคายนารั้งแรก ปรารถเหตุที่สุกัทภิกษุกล่าวจ้วงจาบพระธรรม-

วินัย เมื่อพระพุทธองค์เสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วได้ ๓ เดือน.

ท. ๒๔๓๑

ถ. ผู้สนใจในตำนาน เมื่อได้อ่านเรื่องพระมหากัสสปเถระเข้ามา ยืดยาว แต่จะยกตอนไหนขึ้นกล่าวยืนยันได้ว่า ท่านเป็นพระอรหันต์ ปฏิสัมภิทาองค์ ๓ ด้วย ?

ต. ควรยกตอนที่ท่านเลือกพระสงฆ์ บรรดาที่จะทำสังคายนา เพราะตามเรื่องปรากฏว่า ท่านเลือกเอาแต่ล้วนพระอรหันตปฏิสัมภิทาญาณแตกฉานในพระไตรปิฎก และล้วนมีศักดานุภาพมาก ที่พระบรมศาสดาทรงตั้งไว้ในเขตทักษะนั้น โดยมาก แต่ล้วนได้วิชา ๓ และอภิญญา ๖ เป็นคน ที่เป็นปุถุชนและพระโศดาบัน พระสกทาคามี และพระอนาคามีนั้น แม้จะแตกฉานในพระไตรปิฎก ท่านพระเถระเจ้าก็ไม่นับเข้าในจำนวนสังคายนา ถึงเป็นพระจิณาสพกัถิ ถ้าเป็นพระอรหันต์สุขวิปัสสกแล้ว ก็ไม่จัดเข้าในพวกสังคายนาเหมือนกัน สรุปความว่า พระเถระเจ้าเลือกพระสงฆ์สังคายนาในครั้งนั้นนับได้ ๔๕๕ องค์ เพื่อไว้โอกาสจะบรรจุพระอานนที่เข้าด้วยองค์ ๑ เนื้อความดังแสดงมานี้ เป็นข้อชี้ให้ทราบว่ พระมหากัสสปเถระเจ้า เป็นพระอรหันต์ ปฏิสัมภิทาองค์ ๑ ด้วย.

อ. ๒๔๖๕-๓๐

ถ. ชื่อต่อไปนี่คืออะไร ? อยู่ที่ไหน ? และสำคัญอย่างไร ? คือ สุกรขาตา กัลลวาลมุตตคาม สัตตบัณฑคูหา.

ต. สุกรขาตา เป็นชื่อของถ้ำอยู่ที่เขาคิชฌกูฏ กรุงราชคฤห์

เป็นสถานที่พระสารีบุตรสำเร็จอรหัตผล. กัลลวาลมุตตคาม เป็นชื่อ
ของบ้าน อยู่ที่แคว้นมคธ เป็นสถานที่พระโมคคัลลานะสำเร็จอรหัตผล.
สัตตบัณฑุกุหา เป็นชื่อของถ้ำ อยู่ที่ข้างภูเขาเวภารบรรพต กรุง
ราชคฤห์ เป็นที่สงฆ์สันนิบาตในครั้งประณมสังคายนา.

ท. ๒๔๓๖

ถ. เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ภิกษุสงฆ์ปกครองกันมา
อย่างไร มีอะไรเป็นหลักในการปกครองนั้น ?

ด. เมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ภิกษุสงฆ์ปกครองกันมา
โดยสามัคคีธรรมช่วยกันปกครอง เช่นพระมหากัสสปะ พระอนุรุทธ-
เถระเจ้า และพระอานนทเถระเจ้า ควบคุมกันเป็นหมวดหมู่ เมื่อถึง
คราวมีสังฆกรรมสำคัญ เช่นในการสังคายนา ก็ขอพระบรมราชูปถัมภ์
จากพระราชาธิบดีให้ทรงช่วยอุปการะ ตามปกติกาลก็ปกครองกันโดย
เอกเทศ ผู้ใดผิดก็สั่งสอนหรือนาสนะเสียจากหมู่ สั่งสอนกันให้เรียน
รัฐธรรมนูญ และอาศัยธรรมวินัยนี้แลเป็นหลักในการปกครองนั้น.

อ. ๒๔๓๕

ถ. การที่พระมหากัสสปะเป็นประธานสงฆ์ ประรภทำสังคายนา
ครั้งแรกนั้น เป็นตัวอย่างอันดีแห่งภิกษุทั้งหลายในภายหลังอย่างไร
บ้าง ?

ด. เป็นตัวอย่างอันดีแก่ภิกษุทั้งหลายในภายหลัง จักได้ดำเนิน
ตาม คือพระมหากัสสปะนั้น ประรภเหตุที่สุภัททวุฑฒบรพชิตแสดง
วาจาฝืนพุทธบัญญัติเป็นสำคัญ จึงคิดป้องกัน และเพื่อจะบริหาร

พระศาสนาให้ยั่งยืน นับว่าเป็นตัวอย่างอันดีที่ไม่นิ่งดูดายในเหตุอันน่า
จะนำมาซึ่งความเสื่อมและริบป้องกันเสีย อีกประการหนึ่ง การกระทำ
ของท่านนี้นับว่าเป็นตัวอย่างอันดีของผู้เป็นประธานสงฆ์ เมื่อเห็นว่า
สิ่งใดจะนำมาซึ่งความเสื่อม ก็รีบระงับ เห็นว่าสิ่งใดนำมาซึ่งความ
เจริญ ก็รีบกระทำ ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าสังคายนาคั้งหลัง ๆ ก็ได้ประณม
สังคายนานั้นแหละเป็นเนตติ.

อง ๒๔๗๕

ด. ข้อที่พระผู้มีพระภาคทรงตั้งพระมหากัสสปะไว้ในสมัญฐาน
หมายความว่ากระไร ? มีอะไรเป็นเครื่องแสดง ?

ต. หมายความว่า ทรงตั้งไว้ในตำแหน่งอันเลิศ ซึ่งมีธรรม
เป็นเครื่องอยู่เสมอด้วยพระองค์. มีพระวาจาที่ตรัสแก่ภิกษุสงฆ์ทั้ง
ปวงว่า พระตถาคตนี้ปรารถนาจะเข้าสู่ปฐมฌาน ทุติยฌาน ตติยฌาน
จตุตถฌานใด ๆ ตถาคตเข้าสู่ฌานนั้น และยับยั้งอยู่ในฌานนั้น ๆ
ได้ตามความปรารถนา กัสสปะนี้ ถ้าปรารถนาจะเข้าสู่ฌานทั้ง ๔
ฌานใด ๆ ก็เข้าสู่ฌานนั้น ๆ และยับยั้งอยู่ในฌานนั้นได้ตามความ
ปรารถนาเช่นเดียวกัน โดยความ คือเมื่อพระผู้มีพระภาคเข้าฌานอยู่
ในฌานได้สิ้นกาลเท่าใด พระมหากัสสปะก็เข้าฌานอยู่ในฌานได้สิ้น
กาลเท่านั้นเหมือนกัน นี่เป็นเครื่องแสดงให้เห็นว่า พระมหากัสสปะ
เป็นผู้มีธรรมเป็นเครื่องอยู่เสมอด้วยพระองค์.

ส. ป.

ด. อคติ มิใช่เป็นธรรมสำหรับท่านผู้ใหญ่จะพึงประพฤติมิใช่

หรือ? พระมหากัสสปะเป็นถึงพระอริยบุคคล แต่ไหนจึงมีอคติอยู่ด้วย ดังจะเห็นได้ เมื่อครั้งเลือกภิกษุสงฆ์เข้าทำการสังคายนา เลือกเอาแต่พระอรหันต์ปฏิสัมภิทาทั้งสิ้น แต่ทำไมจึงต้องเลือกเอาพระอานนท์ผู้เป็นเสขบุคคลเข้าไปร่วม ชะรอยคงจะเห็นว่าเป็นน้องของพระผู้มีพระภาค นี่เป็นเครื่องที่สื่อแสดงให้เห็นว่ายังเป็นผู้มีอคติอยู่บ้าง หรือท่านเห็นอย่างไร? จงแสดง.

ต. จริงอยู่ อคติมิใช่เป็นกรรมสำหรับผู้ใหญ่จะพึงประพฤติ แต่ที่พระมหากัสสปะได้เลือกเอาพระอานนท์เข้าไปในที่เช่นนั้น จะว่าท่านเห็นแก่หน้าซึ่งจัดเป็นอคติขังไม่ได้ เพราะพระสงฆ์ทั้งปวงก็พากันทราบอยู่แล้วว่า การทำสังคายนาเช่นนั้นจะเว้นพระอานนท์ไม่ได้ เพราะพระอานนท์เป็นคลังพระสัทธรรม ล้วนแล้วแต่ได้เรียนได้จำมาจากเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคทั้งสิ้น จำเป็นที่จะเว้นพระอานนท์เสียมิได้ ทั้งเวลาเลือกพระมหากัสสปะก็ไม่ได้เลือกเข้าเองโดยตรง เลือกเข้าด้วยความขอร้องของภิกษุสงฆ์ทั้งปวง เมื่อเป็นเช่นนี้จะปรับว่าพระมหากัสสปะผู้เป็นพระอริยบุคคลยังถืออคติไม่ได้.

ส. ป.

ถ. ในการสังคายนาครั้งแรก จะทำกันที่เมืองกุสินารานั่นเป็นเมืองที่ได้เสด็จดับขันธปรินิพพานไม่ได้หรือ ทำไมจึงต้องพากันไปทำที่เมืองราชคฤห์?

ต. ถ้าจะทำที่เมืองกุสินารา บางทีการสังคายนาจะไม่สำเร็จ เพราะเหตุบางอย่าง คือการทำสังคายนาต้องประชุมหมู่ภิกษุสงฆ์มาก

รูปด้วยกันมีจำนวนตั้ง ๕๐๐ เมื่ออุสินาราก็ไม่ใหญ่โตเท่าไรนัก เสนา-
สนะที่สำหรับภิกษุสงฆ์อาศัยก็มีน้อย ทั้งเป็นฤดูฝน ภิกษุสงฆ์ก็จะหาที่
พักจำพรรษารวมกันอยู่ทั้งหมดไม่ได้ และที่โคจรคามก็น้อยไม่เพียงพอ
กับหมู่สงฆ์ จึงต้องพากันไปเมืองราชคฤห์ เมื่อราชคฤห์บริบูรณ์
พร้อมด้วยที่อยู่อาศัย และที่โคจรคามก็มีเพียงพอ นอกจากนี้ ยังได้
อาศัยพระเจ้าอชาตศัตรู ผู้เป็นเจ้าครองนครช่วยอุปถัมภ์ในการทำ
สังคายนาอีก เพราะเหตุนี้ จึงต้องพากันไปประชุมทำที่เมืองราชคฤห์.

ส. ป.

ก. เพราะเหตุไร เมื่อพระอานนท์ไปถึงพระนครสาวัตถีในครั้ง
ที่จะไปทำสังคายนา ณ เมืองราชคฤห์นั้น มหาชนชาวพระนครสาวัตถี
จึงพากันร้องไห้เศร้าโศกยิ่งนัก ?

ข. เพราะครั้งนั้นเป็นสมัยที่ปรินิพพานแล้วใหม่ ๆ ความเสียใจ
อาลัยของมหาชนที่เป็นไปในพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังมีอยู่มาก เมื่อเห็น
พระอานนท์ผู้เป็นพุทธอุปัฏฐากแล้ว จึงทำให้จิตหวัลงระลึกถึงพระ
ผู้มีพระภาคขึ้น เพราะในครั้งเมื่อพระผู้มีพระภาคยังทรงพระชนม์อยู่
พระอานนท์ได้เคยตามเสด็จไปข้างหลังทุกครั้ง เมื่อเห็นพระอานนท์
แล้ว ไม่เห็นพระผู้มีพระภาค ก็เกิดความสลดใจ จึงเป็นเหตุให้เกิด
ความเศร้าโศก ถึงต้องร้องไห้ไปตาม ๆ กัน.

ส. ป.

ค. เมื่อพระอรหันต์ ๕๐๐ ไปจำพรรษาในกรุงราชคฤห์ เพื่อ
ทำการสังคายนา นั้น ได้พร้อมกันทำกิจวัตรอย่างไรก่อน ที่จัดเป็น

กิจวัตรสำคัญ ? และที่ทำนั้นเพื่อประโยชน์อะไร ?

ด. ไม่ทำการปฏิสังขรณ์มหาวิหาร ๑๘ แห่ง ที่ปรักหักพังอยู่นั้น ให้เป็นประโยชน์อย่างเดิม. เพื่อเป็นประโยชน์ ๒ อย่าง คือเพื่อป้องกันคำปรักปรำทแห่งคนต่างศาสนาผู้อาจล่วงนินทาว่า เมื่อพระสมณโคดมหาไม่แล้ว พวกสาวกก็พากันเพิกเฉยไม่บูรณะปฏิสังขรณ์วัดวาอารามที่ปรักหักพังลงนี้ อย่าง ๑ กับอีกอย่าง ๑ เพื่อบูชาพระพุทธรูปที่ทรงแสดงอานิสงส์แห่งปฏิสังขรณ์ ดังนี้.

ท. ๒๔๓๐

ธ. พระอานนทได้สำเร็จพระอรหัตเมื่อไร ? ได้พิจารณาข้อธรรมอะไร ?

ด. ได้สำเร็จพระอรหัตในคืนแห่งวันรุ่งขึ้นจะทำสังคายนา. เบื้องต้นได้พิจารณากายคตาสติกัมมัฏฐาน อาศัยกายคตาสติกัมมัฏฐาน เป็นเหตุ.

ส. ป.

ธ. ตามตำนานกล่าวว่า ท่านพระอานนทปฏิบัติกว่าจะได้สำเร็จพระอรหัตได้นั้นยากนัก ข้อนี้เป็นเพราะเหตุไร ?

ด. กว่าสำเร็จพระอรหัตได้นั้นยากจริง เพราะโทษที่มีจิตมีความฟุ้งซ่านมาก มุ่งแต่จะให้บรรลุคุณพิเศษโดยเร็ว จิตมัวไปมุ่งอยู่เช่นนั้น มรรคผลจึงไม่เกิด ต่อเมื่อคลายความมุ่งอันแรงกล้าลง จึงได้บรรลุ ตามตำนานกล่าวว่า ได้บรรลุในระหว่างแห่งอิริยาบถ ๔

คือในระหว่างนั่งกับนอน.

ส. ป.

ถ. การปฏิบัติเมื่อมีความเพียรมาก ก็ไม่สำเร็จได้ง่าย ข้อนี้
เป็นเพราะเหตุไร ?

ค. เพราะการปฏิบัติธรรมเพื่อบรรลุผลอันเป็นที่มุ่งหมาย จำต้อง
อาศัยความพอเหมาะพอดี ถ้าเพียรมากเกินไปจิตมักตกไปทางฟุ้งซ่าน
เพราะมุ่งแรงเกินไป ถ้าความเพียรน้อยจิตก็มักตกไปฝ่ายเกียจคร้าน ต้อง
อาศัยความพอเหมาะ ทั้งการที่จะบรรลุคุณที่ยิ่งได้เช่นนั้น ก็ต้องอาศัย
จิตมีความปล่อยวาง จิตว่าง ถ้าไปติดอยู่ในอารมณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง
ก็ไม่อาจบรรลุได้ เพราะจิตยังไม่มี ความปล่อยวาง.

ส. ป.

ถ. พระอานนท์เถระ ไปแสดงพระธรรมเทศนาโปรดสุภมาณพ
นั้น แสดงพระสูตรอะไร ? ใจความว่าอะไร ?

ค. แสดงพระธรรมเทศนาโปรดสุภมาณพด้วยสุกสูตร. ใจความ
ในพระสูตรนั้น แสดงถึงเรื่องกรรม คือ กรรมที่บุคคลทำ ย่อมจำแนก
บุคคลผู้ทำให้เป็นต่าง ๆ กัน เป็นผู้มั่งมีบ้าง ยากจนบ้าง ดีบ้าง
ชั่วบ้าง มีอายุยืนบ้าง อายุสั้นบ้าง เป็นต้น.

ส. ป.

ถ. เมื่อเริ่มลงมือทำประณมสังคายนารั้งนั้น นับแต่กาลที่พระ
ศาสดาเสด็จขันธปรินิพพานได้แล้วกี่วัน ? และพระพุทธรศักราชล่วง
แล้วเท่าไร ?

ต. เสด็จดับขันธปรินิพพานล่วงแล้วได้ ๕๐ วัน. พระพุทธ-
ศักราชล่วงแล้ว ๕๐ วันหรือ ๓ เดือน

ส. ป.

ถ. สถานที่ทำประณมสังคายนานั้น ใครเป็นผู้สร้างถวาย ?
และทำไมจึงรู้ความประสงค์ว่าจะทำสังคายนา ?

ค. สถานที่นั้นพระเจ้าอชาตศัตรูสร้างถวาย. เมื่อก่อนที่จะสร้าง
พระสงฆ์ได้ชวนกันไปทูลความประสงค์ให้พระเจ้าอชาตศัตรู ทรงทราบ
เมื่อทรงทราบความแล้วจึงจัดสร้างถวาย.

ส. ป.

ถ. พระสังคิติกายจารย์เมื่อประชุมพร้อมกันทำประณมสังคายนานั้น
ได้เริ่มสังคายนาพระปิฎกไหนก่อน ? เพราะเหตุไรจึงต้องเลือกสังคายนา
ปิฎกนั้นก่อน จะสังคายนापิฎกอื่น ๆ ก่อนมิได้หรือ ?

ค. ได้เริ่มสังคายนาพระวินัยปิฎกก่อน. เพราะเห็นว่าพระวินัย
เป็นรากแก้วของพระพุทธศาสนา ถ้าพระวินัยยังคงอยู่มีผู้ประพฤติอยู่
ตราบใด พระพุทธศาสนาก็ดำรงมั่นคงอยู่ตราบนั้น จะทำสังคายนापิฎก
อื่น ๆ ก็ได้ แต่ไม่เหมาะสมเหมือนวินัยปิฎก จึงตกลงสังคายนา
พระวินัยปิฎกก่อน.

ส. ป.

ถ. คำว่าปิฎกนั้น มักพูดกันชินปากชินหู อยากทราบว่ามีความ
หมายอย่างไร ?

ค. คำว่าปิฎก ตามศัพท์ท่านแปลว่า ตะกร้าหรือกระจาด หมายถึง

ความว่า ตะกร้าหรือกระจาดนั้นเป็นที่สำหรับใส่รวมสิ่งของ คำว่า
ปิฎก ก็หมายความว่าที่เป็นที่รวมคำสั่งสอนไว้เป็นพวกเป็นหมวด เช่น
รวมคำสั่งสอนที่เป็นฝ่ายวินัย เรียกว่าวินัยปิฎก รวมคำสั่งสอนที่เป็น
ฝ่ายพระสูตร เรียกสุตตันตปิฎก รวมคำสั่งสอนฝ่ายปริมัตถ์ เรียก
อภิธรรมปิฎก.

ส. ป.

ถ. เมื่อทำประณมสังคายนา ท่านจัดทำด้วยวิธีอย่างไร ?

ต. ท่านจัดทำด้วยวิธีสมมติตั้งให้มีผู้ปุจฉา ใต๋ถามในข้อธรรม
ข้อธรรมนั้น ๆ และมีผู้วิสัชนาในข้อที่ถามนั้น ๆ เป็นทางที่สอบสวน
ทบทวนความจำของกันและกัน เมื่อจบปิฎกหนึ่ง ๆ พระสงฆ์ก็สวด
สาธยายขึ้นพร้อม ๆ กัน ประหนึ่งว่ารับรองถ้อยคำที่กล่าวมาแล้วนั้น ๆ
ถูกต้องดีแล้ว จึงสวดสาธยายเพื่อจำกันต่อ ๆ มาอีก.

ส. ป.

ถ. การจัดผู้ปุจฉาวิสัชนาในคราวทำประณมสังคายนานั้น ท่าน
จัดใครให้มีหน้าที่อย่างไร ? จะจัดท่านผู้อื่นมิได้หรือ ? เพราะ
เหตุไร ?

ต. ท่านจัดให้พระมหากัสสปะเป็นผู้ปุจฉา มีหน้าที่ใต๋ถามพระ
วินัย พระสูตร พระปริมัตถ์ จัดพระอุบาลีเป็นผู้วิสัชนาพระวินัย จัด
พระอานนท์เป็นผู้วิสัชนาพระสูตรและพระอภิธรรม. จะจัดท่านผู้อื่นก็
ได้ แต่ไม่เหมาะเหมือนท่านทั้ง ๓ นี้ เพราะพระมหากัสสปะเป็นผู้ใหญ่
กว่าสงฆ์ทั้งปวง พระอุบาลีเป็นผู้ได้รับยกย่องจากพระศาสดาว่าเป็น

เอตทัคคะ คือผู้เลิศในทางทรงไว้ซึ่งพระวินัย พระอานนท์เป็นพหูสูต
ในทางทรงจำพระสูตรและอภิธรรม ทั้งเป็นผู้ได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดย
เฉพาะพระพักตร์สมเด็จพระผู้มีพระภาค.

ส. ป.

ฉ. พระศาสดาเห็นอำนาจแห่งประโยชน์อะไรบ้าง จึงทรง
บัญญัติพระวินัยแก่สาวกทั้งหลาย ซึ่งนับว่าเป็นกุสโลบายแห่งการ
ปกครองคณะสงฆ์อย่างดีประการหนึ่ง ?

ค. ทรงเห็นอำนาจแห่งประโยชน์ ๑๐ ประการ คือ เพื่อให้
สงฆ์รับรองว่าดีแล้วชอบแล้ว ๑ เพื่อความอยู่สำราญแห่งสงฆ์ ๑
เพื่อจะข่มผู้ไม่มีศีลผู้เก้อยาก ๑ เพื่อความอยู่สบายแห่งภิกษุผู้มีศีล
เป็นที่รัก ๑ เพื่อจะปิดเสียซึ่งอาสวะอันเป็นไปในปัจจุบัน ๑ เพื่อ
กำจัดอาสวะอันจะเกิดมีในภพหน้า ๑ เพื่อความเลื่อมใสแห่งชนผู้ยังไม่
เลื่อมใส ๑ เพื่อจะให้ชนที่เลื่อมใสแล้วเลื่อมใสยิ่งขึ้น ๑ เพื่อความ
ตั้งมั่นแห่งพระสังฆกรรม ๑ เพื่ออนุเคราะห์วินัย ๑.

อ. ๒๔๖๘

ฉ. พระบรมศาสดาทรงบัญญัติซึ่งวินัยแก่สังฆกรรมิกบรรพชิต
พุทธสาวก เมื่อกล่าวเฉพาะประโยชน์มุ่งหมายการที่พระองค์ทรงแสดง
ธรรมและทรงบัญญัติพระวินัย เพื่อผลคืออะไร ?

ค. เพื่อผลที่สุด คือวิมุตติอย่างเดียว เปรียบเหมือนมหาสมุทร
จะกว้างใหญ่เท่าใด ๆ ก็มีรสเค็มเสมอกัน รสเค็มเสมอกันเป็นอัศจรรย์
แห่งมหาสมุทรนั้นใด แม้พระธรรมซึ่งเป็นดังสาครนี้ จะวิจิตรด้วย

ธรรมประเภทและบัญญัติประการใด ก็มีวิมุตติความพ้นจากกิเลสตามก
ธรรมเป็นผลที่สุดนั้น.

ส. ป.

ถ. พระวินัย มีอรรถเป็นไฉน ?

ต. มีอรรถ ๓ ประการ คือ วิวัชณยัตตา จะให้รูปประเภทต่างกัน
แห่งปาฏิโมกขุทเทส ๕ ประการ และอาบัติชั้น ๗ มีปาราชิกเป็น
ต้น และมีมาวิกาวิกังค์เป็นต้น วิเสนยัตตา จะให้รู้ซึ่งอนุบัญญัติ
อันมีประโยชน์ผู้กระทำให้มันเข้าซึ่งผู้กระทำผิด และผ่อนผันอนุญาตให้
สะดวกเข้าโดยควรแก่อุปัติเหตุ กายวาจา วินยโต จะห้ามเสียซึ่ง
อชฌาจาร ทางกายทวาร วจิตวาร มิให้บังเกิดโทษ.

อ. ๒๔๖๕

ถ. พระวินัยทั้งสิ้น เมื่อจัดรวมเข้าเป็นกัณฑ์ที่เท่าไร ? อะไร
บ้าง ?

ต. พระวินัยทั้งสิ้น ฝ่ายภิกขุวิกังค์จัดเป็นกัณฑ์ได้ ๘ คือ
ปาราชิกกัณฑ์ ๑ สังฆาทิเสสกัณฑ์ ๑ อนิยตกัณฑ์ ๑ นิสสัคคิย-
กัณฑ์ ๑ สุทธิกปาจิตตियกัณฑ์ ๑ ปาฏิเทศนียกัณฑ์ ๑ เสดิยกัณฑ์ ๑
อธิกรรมสมถกัณฑ์ ๑. ฝ่ายภิกขุณีวิกังค์เป็น ๗ กัณฑ์ ต่างจากภิกขุ
วิกังค์ ๑ กัณฑ์ คือ อนิยตกัณฑ์ ฝ่ายภิกขุณีวิกังค์ไม่มี.

ส. ป.

ถ. อรรถกถาพระวินัยมีกี่คัมภีร์ ? อะไรบ้าง ? เพราะเหตุไร
จึงเรียกว่าอรรถกถา ?

ด. อรรถกถาวินัยมี ๕ คัมภีร์ คือ :-

๑. อรรถกถาอาทีกรรม ชื่อ ปฐมสมันตปาสาทิกา.
๒. อรรถกถาปาจิตตियะ ชื่อ ทุกคยสมันตปาสาทิกา.
๓. อรรถกถามหาวรรค ชื่อ ตติยสมันตปาสาทิกา.
๔. อรรถกถาจตุลวรรค ชื่อ จตุตถสมันตปาสาทิกา.
๕. อรรถกถาบริวาร ชื่อ ปัญจสมันตปาสาทิกา.

เพราะเป็นคำอธิบายพระพุทธบัญญัติ เพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น จึงเรียกว่าอรรถกถา.

ส. ป.

ด. คัมภีร์อรรถกถาพระวินัย ในครั้งประถมสังคายนามีขึ้นแล้วหรือยังไม่มี รู้ได้อย่างไร ?

ด. สันนิษฐานดูเห็นได้ว่า ในครั้งประถมสังคายนานั้น คงสังคายนากันเฉพาะที่เป็นส่วนพระพุทธพจน์ ในเวลานั้นคัมภีร์อรรถกถายังไม่มีปรากฏว่าใครได้แต่งขึ้น ได้มาแต่งกันขึ้นในกาลภายหลัง เพราะตามเรื่องราว อรรถกถา โดยเฉพาะอรรถกถาวินัย ก็ปรากฏว่าพระพุทธโฆษาจารย์ได้แต่งขึ้นภายหลังแต่พุทธปรินิพพาน ๕๐๐ ปีเศษ เพราะฉะนั้น จึงสันนิษฐานเห็นได้ว่า ในครั้งทำประถมสังคายนานั้น ยังไม่มีอรรถกถา.

ส. ป.

ด. จงแสดงอรรถของพระวินัย ชื่อที่ว่า วิวิธนยัตตา เพราะมีนัยต่าง ๆ มากพอได้ในความ.

ต. ที่ว่ามีนัยต่าง นั้น คืออาการที่ทรงบัญญัติไว้ นั้น มีโทษ หรือมีชื่อต่าง ๆ กัน ไม่ใช่เหมือนกันทั้งหมด เช่นต่างด้วยโทษ มีโทษหนักเบาเป็นต้น ต่างโดยชื่อ เช่นต่างด้วยอาบัติชั้น ๗ มี ปาราชิกเป็นต้น.

ส. ป.

ถ. พระวินัยที่มีอรรถว่า เป็นเครื่องตัดกายวาจา นั้น จะตัดได้ อย่างไร ?

ต. ตัดได้. เมื่อกล่าวเฉพาะพระภิกษุ ผู้ที่ได้พากันมาบวชใน พระพุทธศาสนา ย่อมมาจากต่างบ้านต่างถิ่น มาบวชรวมกันอยู่เป็น หมู่คณะ เมื่อมาในที่ต่าง ๆ กันย่อมมีความประพฤตินั้นเป็นอาการ กายวาจาต่าง ๆ กัน เพราะเป็นไปตามพื้นเพเดิมของตน ไม่เสมอ เหมือนกัน เมื่อเป็นอย่างนี้ หมู่คณะย่อมไม่เป็นที่น่าดูของผู้ได้พบ เห็น พระผู้มีพระภาคทรงเห็นความข้อนี จึงทรงบัญญัติสิกขาบทขึ้น ไว้ให้เป็นระเบียบแห่งการประพฤติของผู้ที่มาอยู่ในหมู่ จะมาจากไหน มีพื้นเพมาอย่างไรก็ตาม เมื่อเข้ามาอยู่ในหมู่แล้ว ต้องประพฤติให้ ได้ระเบียบอย่างนั้น ๆ สำหรับผู้ยังไม่เคยชินต่อระเบียบ ก็ต้องฝึกหัด ให้ชิน ผู้มีความประพฤติทางกายวาจาตามพื้นเพเป็นมาอย่างไร ถ้าขัด ต่อระเบียบที่ทรงตั้งไว้ ก็ต้องฝึกหัดอบรมให้เป็นไปตามระเบียบ เมื่อ ต่างคนได้ตั้งใจประพฤติไปตามระเบียบ แม้ในตอนต้นมีความประพฤติ ไม่เหมือนกันมา ก็ย่อมทำให้เป็นระเบียบเหมือนกันได้ เมื่อมีความ ประพฤตินั้นเป็นระเบียบเหมือนกันแล้ว ย่อมเป็นหมู่ที่น่าดูน่าชม.

กล่าวโดยทั่วไป แม้คฤหัสถ์ผู้มีความประพฤติกายวาจายังไม่เป็นระเบียบ
ถ้าได้ตั้งในปฏิบัติตามวินัย ก็ยอมทำให้มีกายวาจาเป็นระเบียบขึ้นได้
เพราะฉะนั้น ท่านจึงกล่าวว่า วินัยเป็นเครื่องตัดซึ่งกายวาจา.

ส. ป.

ถ. ปาราชิก ๔ สิกขาบท พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติที่ไหน ?
ปรารภใครเป็นเหตุ ?

ต. ปาราชิก ๔ พระผู้มีพระภาคทรงบัญญัติที่เมืองไพศาลี
ประณมปาราชิก ทรงปรารภพระสุทิน บุตรกถันทเศรษฐี เสพเมถุน-
ธรรมกับด้วยภริยาเก่า. ทุตติยปาราชิก ทรงปรารภพระชนิยะไปต่อลวง
นายเสมียนไม้ของพระเจ้าพิมพิสาร เอาไม้ของพระเจ้าพิมพิสารมา
ทำกุฎี. ตติยปาราชิก ทรงปรารภพวกภิกษุที่พิจารณาอสุภกัมมัฏฐาน
เมื่อหน่ายสังขาร ปลงชีวิตของตนเองบ้าง ให้เขาปลงให้บ้าง.
จตุตถปาราชิก ทรงปรารภพวกภิกษุที่จำพรรษาริมฝั่งแม่น้ำวัคคุมทา
ครั้งนั้นเกิดข้าวแพง บิณฑบาตหาได้ยาก จึงชวนกันเที่ยวอวดอุตตริ-
มนุสสธรรมในที่ต่าง ๆ.

ส. ป.

ถ. พระวินัย จัดเป็นวิภังค์มีเท่าไร ? จัดเป็นคัมภีร์มีเท่าไร ?
อะไรบ้าง ?

ต. พระวินัยทั้งสิ้น เมื่อจัดเป็นวิภังค์มี ๒ คือ ภิกขุวิภังค์
วินัยของภิกษุ ๑ ภิกขุณีวิภังค์ วินัยของพระภิกษุณี ๑. เมื่อจัด
เป็นคัมภีร์มี ๕ คือ ๑. คัมภีร์อาทิกัมม ๒. คัมภีร์ปาจิตติย ๓. คัมภีร์

มหาวรรค ๔. คัมภีร์จัวร์รค ๕. คัมภีร์บริวาร.

ส. ป.

ถ. การปลุณาวิศีชณาพระวินัย ท่านถามถึงอะไรกันบ้าง ? จงแสดงหัวข้อพอเป็นเครื่องกำหนด ?

ต. เมื่อกล่าวเฉพาะที่เป็นข้อ ท่านถามถึงวัตถุ นิทาน บุคคล บัญญัติ อนุบัญญัติ อาบัติ อนุาบัติ.

ส. ป.

ถ. ในการทำประณมสังคายนา ปราภฏว่าได้ไต่ถามถึงวัตถุและนิทานด้วย ทีเรียกว่าวัตถุและนิทานนั้นต่างกันอย่างไร ?

ต. ต่างกัน วัตถุ แปลว่าเรื่อง โดยความ คือถามถึงเรื่องราวของการที่ทรงบัญญัติ. ส่วนคำที่เรียกว่า นิทานนั้น แปลว่าเหตุ โดยความ คือถามถึงเหตุที่เกิดเป็นเรื่องขึ้น.

ส. ป.

ถ. สิกขาบทเช่นไรเรียกว่าบัญญัติ เช่นไรเรียกว่า อนุบัญญัติ ? ต่างกันอย่างไร ?

ต. สิกขาบทที่ทรงบัญญัติไว้ครั้งแรก เรียกว่า บัญญัติ ทีบัญญัติเพิ่มเติมในเรื่องเดียวกัน เช่นบัญญัติไว้ในครั้งแรกแล้ว ทรงเห็นว่ายังมีข้อบกพร่อง ก็บัญญัติเพิ่มเติมเพื่อให้แน่นแฟ้นขึ้นอีก นี้เรียกว่า อนุบัญญัติ มีลักษณะต่างกันดังนี้.

ส. ป.

ถ. สิกขาบทที่นางภิกษุณีรักษา ท่านจัดไว้อย่างไร ? พระวินัย

เมื่อรวมเข้าในธรรมชั้นนี้ได้เท่าไร ?

ด. สิกขาบทที่นางภิกษุณีรักษานั้น ท่านจำแนกไว้ดังนี้ :-

๑. ปาราชิก มี ๘ สิกขาบท.

๒. สังฆาทิเสส มี ๑๗ สิกขาบท.

๓. นิสสัคคียปาจิตตีย์ มี ๓๐ สิกขาบท.

๔. ปาจิตตีย์ มี ๑๖๖ สิกขาบท.

๕. ปาฏิเทสนียะ มี ๘ สิกขาบท.

๖. เสขียะ มี ๗๕ สิกขาบท.

๗. อธิกรณสมณะ มี ๗ สิกขาบท.

รวมเป็นสิกขาบทของภิกษุณี ๓๑๑ สิกขาบท.

เมื่อจัดพระวินัยทั้งสิ้นเข้าเป็นธรรมชั้นนี้ คงได้ ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้นนี้.

ส. ป.

ถ. พรหมชาลสูตร พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาแก่ใคร ? ที่ไหน ?

ด. ตรัสเทศนาที่ตำหนักสวนอุททยาน ชื่ออัมพลัญจิกา ในระหว่างกรุงราชคฤห์กับบ้านนาลันทาต่อกัน. ทรงปรารภสุปปิปริพาชกและพรหมทัตตมาณพกล่าวถ้อยคำเป็นข่าศึกกัน คือสุปปิปริพาชกผู้อาจารย์กล่าวติเตียนพระรัตนตรัย ส่วนพรหมทัตตมาณพผู้เป็นศิษย์กล่าวสรรเสริญพระรัตนตรัย.

ส. ป.

ถ. พรหมชาลสูตร เมื่อกกล่าวโดยใจความ พระผู้มีพระภาคทรง

แสดงถึงเรื่องอะไร ?

ด. ถ้ากล่าวโดยใจความ พระผู้มีพระภาคทรงแสดงถึงเรื่อง
จุลลีสิต มัชฌิมีสิต มหาีสิต และทิกฺขุณฺโณ ๖๒.

ส. ป.

ค. จุลลีสิตมีเท่าไร ?

ด. จุลลีสิตตามที่ท่านได้แสดงไว้ในสังคิตติคถาว่า ได้แก่อีสิต ๕
ประการ มีเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้น มีเว้นจากการดื่มสุรา เป็น
ที่สุด. ส่วนในบาติแห่งพรหมชาลสูตร ท่านแสดงจุลลีสิตไว้ ๒๖ คือ
เว้นจากปาณาติบาต ปลูกเมตตาในสรรพสัตว์ ๑ เว้นจากอทินนาทาน
ถือเอาแต่สิ่งของที่เขาให้ ๑ เว้นจากประพฤติธรรมอันมิใช่พรหม-
จรรย์ ประพฤติธรรมอันเป็นพรหมจรรย์ ๑ เว้นจากพุดเท็จ พุดแต่
คำจริง ๑ เว้นจากพุดส่อเสียด พุดคำให้ตั้งในสามัคคี ๑ เว้นจาก
พุดคำหยาบ พุดคำอ่อนหวาน ๑ เว้นจากพุดคำโปรยเสียซึ่งประโยชน์
พุดคำประกอบด้วยประโยชน์ ๑ เว้นจากการพราภพิชคามและภุต-
คาม ๑ เว้นจากบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ๑ เว้นจากพื้อนรำขับ
ร้องประโคมดนตรี ๑ เว้นจากลูปไล่ตัดทรงประดับประคาคตกแต่งกาย
ด้วยดอกไม้ของหอมเครื่องฉาบทา ๑ เว้นจากการนั่งนอนบนที่นั่ง
ที่นอนอันสูงใหญ่ ๑ เว้นจากการรับทองและเงิน ๑ เว้นจากการรับ
ธัญญาชาติดิบ ๑ เว้นจากการรับเนื้อดิบ ๑ เว้นจากการรับหญิงและ
เด็กหญิง ๑ เว้นจากการรักษาสหญิงชาย ๑ เว้นจากการรับแพะ
และแกะ ๑ เว้นจากการรับไก่และหมู ๑ เว้นจากการรับช้างโคม้า

๑. ประสงค์สัตว์เป็น. ส. ป.

และพา ๑ เว้นจากการรับที่นาและสวน ๑ เว้นจากการรับใช้ผู้อื่นอัน
มิชอบธรรม ๑ เว้นจากการซื้อขาย ๑ เว้นจากการโกงด้วยตราซึ่ง
โกงด้วยทอง โกงด้วยการนับดวง ๑ เว้นจากทำของปลอม หลอก
ลวง และทำกลอุบายต่าง ๆ ๑ เว้นจากการประหารผลาญชีวิตการ
จองจำ การแย่งชิงปล้นสะดมภ์และขู่กรรโชกต่าง ๆ ๑ รวมเป็น ๒๖
ประการ.

ส. ป.

ด. คีลประเภทไหน เรียกว่ามัชฌิมคีล ? มีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

ต. มัชฌิมคีลนั้น ถ้ากล่าวตามสังคีติคณาท่านว่าได้แก่คีล ๘
มีเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้น มีเว้นจากอุจจาसनมหาสมยะ เป็น
ที่สุด. คีล ๑๐ มีเว้นจากปาณาติบาตเป็นต้น มีเว้นจากรับทองเงิน
เป็นที่สุด นี้ชื่อว่ามัชฌิมคีล. แต่ตามบาลีท่านแสดงไว้ ๑๐ ประการ
คือ เว้นจากพราภพิชคามและภุตคาม ๑ เว้นจากบริโภคาหารที่
สังสมไว้ ๑ เว้นจากการคูสิงเป็นข้าศึก (ข้าศึกแก่พรหมจรรย์) ๑
เว้นจากเหตุเป็นที่ตั้งแห่งการเมาเม้า คือเล่นสกา ๑ เว้นจากนั่ง
นอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ ๑ เว้นจากการประกอบเหตุแห่งการ
ประดับตกแต่ง (คือประดับตกแต่งร่างกาย) ๑ เว้นจากพูดเอรัจฉาน-
กถา ๑ เว้นจากพูดระราน ๑ เว้นจากรับใช้ผู้อื่น (ในกิจ) อันมิ
ชอบธรรม ๑ เว้นจากโกหกและล่อลวง ๑ รวม ๑๐ ประการนี้เรียก
ว่ามัชฌิมคีล.

ส. ป.

ถ. มหาศีลมีเท่าไร ? อะไรบ้าง ?

ต. มหาศีลในสังคิติกถาท่านแสดงว่า ได้แก่ศีล ๒๒๗ ซึ่งเป็นศีลของบรรพชิตโดยตรง แต่ที่มาในพระบาลีท่านไม่ได้แสดงอย่างนั้น ท่านแสดงไว้ ๗ ประการ คือ เว้นจากมิจฉาชีพด้วยดิรัจฉานวิชา มีการทนายอวัยวะ และวิชาว่าด้วยอวัยวะเป็นต้น ๑ เว้นจากมิจฉาชีพด้วยดิรัจฉานวิชา คือ ทายลักษณะต่างๆ มีลักษณะแก้วมณีเป็นต้น ๑ เว้นจากมิจฉาชีพด้วยดิรัจฉานวิชา มีการดูฤกษ์ยามเป็นต้น ๑ เว้นจากมิจฉาชีพด้วยดิรัจฉานวิชา มีการทนายพระจันทร์และพระอาทิตย์เป็นต้น ๑ เว้นจากมิจฉาชีพด้วยดิรัจฉานวิชา มีการทนายฝนดีและฝนแล้งเป็นต้น ๑ เว้นจากมิจฉาชีพด้วยดิรัจฉานวิชา มีการทนายอวาหรงคและวิวาหรงคเป็นต้น ๑ เว้นจากมิจฉาชีพด้วยดิรัจฉานวิชา มีการบนเทวดาและบนภูตผีเป็นต้น ๑ รวมเป็น ๗ ประการ สำหรับมหาศีลนี้ โดยความก็ห้ามการแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีพอันผิดธรรมดา มีประการต่างๆ นี้เรียกว่ามหาศีล.

ส. ป.

ถ. สามัญญผลสูตร พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแก่ใคร ? ที่ไหน ? ใจความทรงแสดงถึงเรื่องอะไร ?

ต. พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาโปรดพระเจ้าอชาตศัตรู อันเป็นพระราชโอรสแห่งพระนางเวเทหิราชเทวี. ที่สวนอัมพวัน คือสวนมะม่วงแห่งหมอชีวกโกมารภัจจ์. ใจความทรงแสดงถึงเรื่องศีลสังวร

อินทริยสังวร นีวรณฺ์ ฉาน วิชชา วิมุตติ อาสวะ.

ส. ป.

ถ. สีสสังวรมีลักษณะอย่างไร ? หมายถึงสีตชั้นไหน ?

ค. สีสสังวร ได้แก่ความสำรวมในศีล. หมายความว่าถึงสำรวม
อยู่ในจุลศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล.

ส. ป.

ถ. ผู้ศึกษาในเรื่องราวของพระพุทธศาสนา ถ้าไม่ทราบอรรถ
แห่งพระสูตรอันเป็นเอกเทศหนึ่งแห่งพระไตรปิฎกไว้บ้าง ก็ไม่ผิด
อะไรกับคนตาบอดคลำช้าง ส่วนท่านผู้กำลังศึกษาทราบบ้างหรือหา
ไม่ว่าในสูตรนั้นมีอรรถเป็นก็อย่างไร ? คืออะไรบ้าง ?

ค. ทราบว่าในพระสูตรนั้นมีอรรถอยู่ ๖ อย่าง คือ ๑. สุนโต
เหตุว่าพระองค์ทรงแสดงผลให้ปรากฏแก่ผู้อื่นเป็นอันดี. ๒. สุตตโต
เหตุว่าพระองค์ตรัสเทศนา อนุโลมตามอัชยาศัยแห่งสัตว์ผู้รู้ซึ่งอรรถ.
๓. สนวนโต เหตุว่าให้สำเร็จซึ่งอรรถ เหมือนข้าวกล้าให้สำเร็จซึ่งผล.
๔. สุนทโต เหตุว่าพระสูตรนั้นเป็นที่ไหลแห่งผล เหมือนดัง
แม่โคนมให้ไหลออก. ๕. สุตตตามา เหตุว่าพระสูตรนั้นรักษาไว้ซึ่ง
อารมณ์แห่งสัตว์ ในข้อวัตรปฏิบัติอันดี. ๖. สุตตสภาคโต เหตุว่า
พระสูตรนั้นจะยังสัตว์ให้ปฏิบัติตามอฏฐังคิกมรรค ๘ ประการ เป็น
หนทางตรงเข้าสู่พระนิพพาน จะหลีกเลี่ยงเสียจากมิจฉาทิฎฐิปฏิบัติ
เหมือนสายแห่งบรรทัดของนายช่างไม้.

อ. ๒๔๖๕

ก. พระสูตรทั้งสิ้นนี้ เมื่อจัดเข้าเป็นคัมภีร์ได้กี่คัมภีร์? อะไรบ้าง? และคัมภีร์หนึ่ง ๆ ประดับด้วยสูตรเท่าไร? ถ้าจัดเป็นธรรมชั้นนี้ได้เท่าไร?

ข. พระสูตรทั้งสิ้น เมื่อจัดเป็นคัมภีร์ได้ ๕ คัมภีร์ คือ ทิฆม-
นิกาย ๑ มัชฌิมนิกาย ๑ สังยุตตนิกาย ๑ อังคุตตรนิกาย ๑
ขุททกนิกาย ๑ และขุททกนิกายแบ่งออกไปอีกเป็น ๑๕ คัมภีร์ คือ
ขุททกปาฐ ๑ ธรรมบท ๑ อุทาน ๑ อิติวุตตกะ ๑ สุตตนิบาต ๑
วิมานวัตถุ ๑ เปตวัตถุ ๑ เถรคาถา ๑ เถรีคาถา ๑ ชาดก ๑
นิทเทส ๑ ปฏิสัมภีทา ๑ อปทาน ๑ พุทธวงศ์ ๑ จรียาปิฎก ๑.

ทิฆมนิกาย ประกอบด้วยสูตร ๓๔ สูตร มีพรหมชาลสูตรเป็นต้น
มัชฌิมนิกาย " " ๑๕๒ " มีมุลปริยานสูตรเป็นต้น
สังยุตตนิกาย ประกอบด้วยสูตร ๗,๗๖๒ สูตร มีโฆมตรณสูตร
เป็นต้น.

อังคุตตรนิกาย ประกอบด้วยสูตร ๘,๕๕๗ สูตร มีจิตตปริยา-
ทานสูตรเป็นต้น.

ขุททกนิกาย มี ๑๕ คัมภีร์.

พระสูตรทั้งสิ้นรวมเป็นพระธรรมชั้นนี้ได้ ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้น

ส. ป.

ก. พระพุทธวจนะปริยัติธรรม จำแนกเป็นประการ ๆ อย่างไร?
ด้วยสามารถแห่งอะไร จึงจำแนกอย่างนั้น? จงแสดงมา.

ข. จำแนกออกเป็นประการ ๆ ดังนี้ จำแนกออกเป็นประการ ๑

ด้วยสามารถวิมุตติ จำแนกเป็นประการ ๓ ด้วยสามารถแห่งประณม
พุทธวณะ คือ อนนทชาติ อัสสารี เป็นอาทิ และมีชฌิมพุทธวณะ
คือระหว่างแห่งธรรมทั้ง ๒ และปัจฉิมพุทธวณะ คือ หนุททานิ
ภิกขเว อามนุตยามิ โว วยชฌมา เป็นอาทิ และเป็นประการ ๓ อีก
ด้วยสามารถแห่งพระไตรปิฎก เป็นประการ ๕ ด้วยสามารถแห่ง
นิกาย ๕ เป็นประการ ๕ ด้วยสามารถแห่งองค์มีสุดตะเป็นต้น มี
เวทลละเป็นที่สุด เป็นประการ ๘๔,๐๐๐ ด้วยสามารถแห่งพระธรรม-
ชั้น ๓ คืออรหันตเจ้าเรียนจากสำนักแห่งพระพุทธเจ้า ๘๒,๐๐๐
เรียนจากสำนักพระสารีบุตร พระอุบาลี และพระอานนท์ ๒,๐๐๐ รวม
กันจึงเป็น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น ๓.

อ. ๒๔๖๕

๑. พระอภิธรรมปิฎก พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาแก่ใคร ? ที่
ไหน ? ธรรมอื่น ๆ มีมาก เหตุไรจึงไม่ทรงนำไปแสดง ?

๒. พระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาโปรดพระพุทธรมาดา ที่ชั้น
ดาวดึงส์. เพื่อเป็นเครื่องแสดงกตัญญูกตเวทีใช้หนี้ค่าข้าวป้อนและ
นํ้านม. ธรรมอื่น ๆ แม้มีมากก็จริง ถึงดั่งนั้นก็ทรงใคร่ครวญดูแล้ว
เห็นว่าไม่สมควรกัน เพราะตามปกติพระผู้มีพระภาคเมื่อจะทรงแสดง
พระธรรมเทศนาโปรดใคร มักตรวจดูอุปนิสัยก่อน แล้วจึงหาข้อ
ธรรมที่เหมาะสมแสดงให้ฟัง ถ้าธรรมไม่เหมาะสม การแสดงก็ไม่
ปรากฏผล พระผู้มีพระภาคทรงมุ่งให้ธรรมสำเร็จผลแก่ผู้ฟังจริง ๆ จึง
เลือกข้อธรรมที่จะทรงแสดง. อนึ่ง พระพุทธรมาดาของพระองค์ ก็

ปรากฏตามตำนานว่าเป็นเทพดา ตามปกติเทพดาย่อมมีความคิดเร็ว
ล่องสามัญมนุษย์ พระอภิธรรมก็แสดงข้อปฏิบัติอันเป็นส่วนจิตเจตสิก
เป็นพื้น ย่อมเป็นข้อธรรมที่สมควรแก่เทพดา เพราะฉะนั้นจึงทรง
แสดงพระอภิธรรม.

ส. ป.

ฉ. พระผู้มีพระภาคได้ไปทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดพระ
พุทธมารดานั้นเมื่อครั้งไหน ? พุทธศกเท่าไร ?

ค. เมื่อครั้งพระองค์ทรงทำมกปาฏิหาริย์ ทรมานตติยนิครนถ์
ที่ต้นคันทามพฤกษ์เสร็จแล้ว. เวลานั้นพระองค์มีพรรษาได้ ๗ พรรษา
ก่อนพุทธศก ๓๘ บ.

ส. ป.

ฉ. เมื่อพระผู้มีพระภาค ได้โปรดเทศนาโปรดพระพุทธมารดา
นั้น ได้ไปถึงที่อยู่ของพระพุทธมารดาหรือไปประทับอยู่ที่ไหน ? ทำไม
พระพุทธมารดาจึงรู้ ?

ค. ไม่ได้ไปถึงที่อยู่ของพระพุทธมารดา ตามตำนานกล่าวว่า
ได้เสด็จไปประทับนั่งเหนือบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ ภายใต้อันไม้
ปาริชาติ อันเป็นที่นั่งของสมเด็จพระนรินทรา ชั้นดาวดึงส์พิภพ ครั้ง
นั้นเทพดามาประชุมนั่งพร้อมหน้า สมเด็จพระนรินทรา ก็เที่ยวประกาศ
ทั่วไปในหมื่นจักรวาล เมื่อเทพดาประชุมกันคับคั่งเช่นนั้นแล้ว พระ
ผู้มีพระภาคไม่ทรงเห็นพระพุทธมารดา จึงตรัสถามท้าวโกสิย ท้าว
โกสิยทราบพุทธอัธยาศัยแล้ว จึงไปอัญเชิญพระพุทธมารดามาจาก

ชั้นดุสิตพิภพ เมื่อพระพุทธมารดามาแล้ว พระองค์จึงทรงแสดง
ธรรมเทศนาพระอภิธรรม.

ส. ป.

ถ. เมื่อคราวที่พระผู้มีพระภาคเสด็จไปตรัสเทศนาโปรดพระพุทธ-
มารดา ในคราวนั้นพระพุทธมารดาประทับอยู่ที่ไหน? พระผู้มีพระภาค
ได้เสด็จไปตรัสเทศนาถึงที่อยู่ของพระพุทธมารดา หรือเสด็จไปตรัส
เทศนาที่ไหน? เพราะเหตุไรจึงตรัสเทศนาในที่นั้น?

ค. ในเวลานั้นพระพุทธมารดาประทับอยู่ชั้นดุสิต. พระผู้มีพระ-
ภาคไม่ได้ไปตรัสเทศนาถึงที่อยู่ คือไปตรัสเทศนา ณ ชั้นดาวดึงส์ ครั้น
แล้วท้าวโกสีย์ไปเชิญเสด็จพระพุทธมารดามาฟัง เหตุที่พระผู้มีพระภาค
ไม่เสด็จไปแสดงธรรมถึงที่อยู่นั้น เพราะมุ่งจะให้พระสังฆกรรมบังเกิด
ผลแก่เทพดาหมู่มาก หากจะเสด็จขึ้นไปถึงที่อยู่ของพระพุทธมารดา
ทีเดียว เทพดาผู้มีศักดิ์น้อยก็ไม่สามารถจักตามขึ้นไปฟังได้ จึงไป
เชิญพระพุทธมารดาลงมาฟัง เพราะเทพดาชั้นสูงสามารถจักเที่ยวมา
ในชั้นต่ำกว่าได้ แต่เทพดาชั้นต่ำไม่สามารถจักเที่ยวไปในชั้นสูงได้.

ส. ป.

ถ. พระอภิธรรมซึ่งพระผู้มีพระภาคไปแสดงโปรดพระพุทธมารดา
นั้น เมื่อรวมกล่าวจัดได้เป็นกี่คัมภีร์? อะไรบ้าง?

ค. เมื่อรวมกล่าวมี ๗ คัมภีร์ คือ สังคณี ๑ วิภังค์ ๑
ชาตุกถา ๑ ปุคคลบัญญัติ ๑ กถาวัตถุ ๑ ยมก ๑ มหาปิฎกฐาน ๑

รวมเป็น ๗

ส. ป.

ถ. คัมภีร์สังคณีพระผู้มีพระภาคทรงแสดงถึงเรื่องอะไร ? จงแสดงโดยย่อพอเป็นเครื่องกำหนด.

ต. ทรงแสดงถึงเรื่องจิต เจตสิก ซึ่งเป็นไปในส่วนกุศล อกุศล อภัยกฤต เป็นต้น และรูปพร้อมทั้งรูปใหญ่ รูปอาศัย นิพพานความดับกิเลสโดยไม่เหลือ.

ส. ป.

ถ. คัมภีร์พระวิงค์ ว่าด้วยเรื่องอะไร ?

ต. ว่าด้วยขันธ ๕ อายุตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อริยสัจ ๔ อินทรีย์ ๒๒ ปฏิจสมุปบาท ๑๒ สติปัญญา ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ โพชฌงค์ ๗ มรรค ๔ รูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ อัปมัชฌญา ๔ ปฏิสัมภทา ๔ ฉญาณคือปัญญาอันเป็นส่วนโลกิยะ และโลกุตตระ ข้อธรรมเบ็ดเตล็ดมีความมาเพราะชาติ เป็นต้น และธรรมมีขันธ ธาตุ เป็นต้น.

ส. ป.

ถ. คัมภีร์ชาดุกถาและปุคคลบัญญัติว่าด้วยเรื่องอะไร ?

ต. คัมภีร์ชาดุกถา ว่าด้วยธรรมอันจัดเป็นกองชาดุกถาต่างๆ ซึ่งเป็นธรรมที่คล้ายคลึงกัน. คัมภีร์ปุคคลบัญญัติ ว่าด้วยบัญญัติ ๖ ประการ คือ ขันธบัญญัติ ๑ อาตณบัญญัติ ๑ ธาตุบัญญัติ ๑

สังขบัญญัติ ๑ อินทริยบัญญัติ ๑ บุคคลบัญญัติ ๑.

ส. ป.

ถ. คัมภีร์กถาวัตถุก็ดี ยมกก็ดี ทั้ง ๒ นี้ว่าด้วยเรื่องอะไร ?

ต. คัมภีร์กถาวัตถุ ว่าด้วยสัตว์บุคคล กล่าวโดยปรมัตถ์เป็น
ทำนองปุจฉาวิสัชนา. คัมภีร์ยมก ว่าด้วยธรรมซึ่งจัดเป็นคู่ ๆ กัน
มีมูลยมก เป็นต้น.

ส. ป.

ถ. คัมภีร์ปิฎกฐาน ทรงจำแนกธรรมชนิดไหน ?

ต. ทรงจำแนกธรรมที่เป็นปัจฉัย อันยังธรรมอื่น ๆ ให้เกิด
เป็นต้น.

ส. ป.

ถ. เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสเทศนาโปรดพระพุทธรमारดาจบแล้ว
ได้ผลอย่างไรบ้าง ?

ต. เมื่อตรัสพระธรรมเทศนาพระอภิธรรม ๗ คัมภีร์จบลง ท่าน
แสดงว่าเทพดาได้บรรลุมรรคผล รวมทั้งหมดมีประมาณ ๘๐ โภกวิ ส่วน
พระพุทธรमारดาได้ตั้งอยู่ในโศคาปัตติผล.

ส. ป.

ถ. พระอภิธรรม ๗ คัมภีร์ เมื่อรวมเป็นธรรมชั้นใดเท่าไร ?
วิธีนับธรรมชั้นนั้นนับกันอย่างไร ?

ต. พระอภิธรรมเมื่อรวมเข้าเป็นธรรมชั้น คกรวมได้ ๔๒,๐๐๐
พระธรรมชั้น. วิธีนับพระธรรมชั้นนั้น คือนับข้อธรรมหมวด

หนึ่ง ๆ เรียกว่าธรรมชั้นหนึ่ง ๆ ในอภิธรรมนั้น ข้อธรรม
ติกะหนึ่งก็ดี ทูกะหนึ่งก็ดี หรือวาระหนึ่งก็ดี จัดเป็นธรรมชั้น
อันหนึ่ง ๆ.

ส. ป.

ถ. พระไตรปิฎกที่ท่านแสดงว่า รวมทั้งสิ้นเป็น ๘๔,๐๐๐ พระ
ธรรมชั้น ท่านจัดอย่างไร ?

ต. ที่แสดงว่ารวมทั้งสิ้น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้นนั้น ท่านจัดเป็น
ปิฎก ๆ คือ พระวินัยปิฎกมี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้น พระสุตตันต-
ปิฎกมี ๒๑,๐๐๐ พระธรรมชั้น พระอภิธรรมปิฎกมี ๔๒,๐๐๐ พระ-
ธรรมชั้น รวมทั้ง ๓ ปิฎกจึงเป็น ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น.

ส. ป.

ถ. พระสงฆ์ได้ประชุมกันทำประณมสังคายนารั้งนั้น เป็นเวลา
นานเท่าไรจึงสำเร็จ ? พระพุทธศกล่วงได้เท่าไร ?

ต. คิดเป็นเวลานานประมาณ ๗ เดือนจึงสำเร็จ. ถ้าคิดเมื่อเริ่ม
ลงมือ พระพุทธศกล่วงไปได้ประมาณ ๓ เดือน ถ้าคิดเมื่อทำเสร็จ
พระพุทธศกล่วงไปได้ประมาณ ๑๐ เดือน.

ส. ป.

ทุติยสังคีติ

ถ. การทำสังคายนารั้งแรกนั้น นับว่าเป็นเนตติอย่างดีแห่งภิกษุ
ทั้งหลายผู้เกิดในภายหลัง พระเถระองค์ไหนบ้างได้เอาอย่างด้วยเป็น
ประธานจัดการทำต่อมา ? ปรารภเหตุอะไร ? จงแสดงแต่เฉพาะที่

ปรากฏในชมพูทวีป.

ด. พระยสเถระ บุตรกัณทกพรหมณ์ เป็นประธานจัดการ ทำตติยสังคายนา. ประรภพวกภิกษุวัชชีบุตรประพตติวินัยนอกริตผิต จากพระพุทธบัญญัติ ๑๐ ประการ. พระโมคคัลลิตบุตรตีสเถระเป็น ประธานจัดการทำตติยสังคายนา ประรภพวกภิกษุซึ่งเข้าในว่าเป็น เดียรถีย์ปลอมเข้ามาบวชอยู่ในหมู่สงฆ์.

ท. ๒๔๖๕

ด. อะไรเป็นปัจจัยสำคัญในอันยังพระศาสนาให้มัวหมอง ทำให้ ภิกษุหลงลืมภาวะของตน และก่อนความวิวาทถึงกับต้องทำสังคายนา ก็มี ?

ด. ลากสักการะและทิฏฐิมานะ.

ท. ๒๔๗๗

ด. แต่พุทธปรินิพพานกาลล่วงไปก็ปี จึงเกิดหยุกหยิกเป็นครั้ง ที่ ๒ ขึ้น ? ใครเป็นผู้ก่อเรื่อง ?

ด. แต่พุทธปรินิพพานล่วงแล้ว ๑๐๐ ปี จึงเกิดเรื่องหยุกหยิก เป็นครั้งที่ ๒ ขึ้น พวกวัชชีบุตรภิกษุเป็นผู้ก่อเรื่อง.

ท. ๒๔๖๕

ด. เรื่องนั้นอะไรบ้าง ? เหตุใดท่านพวกนี้จึงถือรั้น ?

ด. เรื่องนั้นคือ **สิงคิโลณกบฏ** ภิกษุสังสมเกลือใส่กัลก

หรือเขนงเป็นต้นปนกับของนันทได้ ไม่เป็นอาบัติ ๑ **ทวงกุลกบฏ**

ภิกษุฉันทในเวลาตะวันบ่าย ๒ องคุลีได้ ไม่เป็นอาบัติ ๑ **คามนุตร-**

กบุโป ภิกษุฉันโภชนะอิมในวัดแล้ว เข้าไปบ้านเขาถวายให้ฉันอีก
แม้มิได้ทำวินัยกรรมก่อน ก็ฉันได้ ไม่เป็นอาบัติ ๑ **อวาสกบุโป**
อวาสกกว้างใหญ่มีกำหนดสีมาเดียวกัน แม้จะทำอุโบสถกรรม ณ ที่
ต่าง ๆ ก็ได้ ไม่เป็นอาบัติ ๑ **อนุมตีกบุโป** เมื่อทำอุโบสถกรรม
ถ้ามีภิกษุควรจะนำฉันทะ ยังหามาฉันทะมาไม่ แม้จำทำเสียก่อนตาม
ประสงค์แห่งภิกษุผู้มาภายหลังก็ได้ไม่เป็นอาบัติ ๑ **อาจิณฺณกบุโป**
ข้อปฏิบัติที่อุปัชฌายะอาจารย์ถือมา จะผิดถูกอย่างไรก็ช่าง ให้ถือ
ตามเกณฑ์ปฏิบัติของอุปัชฌายะอาจารย์นั้นได้ไม่เป็นอาบัติ ๑ **อมถิต-**
กบุโป นมสคยังไม่แปรเป็นทมิฬ ภิกษุฉันจ้งหั้นแล้วแม้ยังมีได้ทำ
วินัยกรรมก่อน ก็ดื่มฉันได้ ไม่เป็นอาบัติ ๑ **กบุปติ ชโลคิ ปาตุ**
ภิกษุดื่มเหล้าดิบซึ่งมีสีแดงดั่งเท่านั้นกพิราบ แต่ยังไม่เป็นน้ำมาได้
ไม่เป็นอาบัติ ๑ **กบุปติ อทสกํ นิสิตนํ** ภิกษุใช้ฝ้านิสิตินะไม่มีชายได้
ไม่เป็นอาบัติ ๑ **กบุปติ ชาตฺรฺพรชตํ** ภิกษุควรรับยินดีเงินและทอง
ได้ ไม่เป็นอาบัติ ๑ รวมเรียกว่าวัตถุ ๑๐. เพราะท่านพวกนี้ไม่มีความ
ละอายต่อบาปจึงถือฉันนั้น.

ท. ๒๔๖๕

ถ. วัตถุ ๑๐ ที่พวกอัสสัมชิตชาวเมืองเวสาลียกขึ้นเป็นเลส กล่าว
ว่าเป็นธรรมเป็นวินัยนั้น คืออะไรบ้าง ?

ต. ๑. **สังคิโลณกบุป** เรื่องเกลือเขนง ๒. **ทฺวจฺจกบุป**
เรื่อง ๒ นิ้ว ๓. **คามนุตรกบุป** เรื่องเข้าละแวกบ้าน ๔. **อวาสกบุป**
เรื่องอวาส ๕. **อนุมตีกบุป** เรื่องอนุมติ ๖. **อาจิณฺณกบุป** เรื่อง

เคยประพฤติมา ๗. อมลิตกปฺป เรื่องไม่ได้กวน ๘. เรื่องสุราอ่อน
มีรสมาเจืออยู่น้อยไม่ยังผู้ดื่มให้เมา ๙. เรื่องฝ้านิสิตณะอันไม่มีชาย
๑๐. เรื่องเงินและทอง.

ท. ๒๔๖๖-ท. ๒๔๘๑

๑. พระยสภากัณฐกบุตร ถูกพวกอลัชชีลงโทษอย่างไรบ้าง ?
และถูกกล่าวหาด้วยเรื่องอะไร ?

๒. ท่านถูกพวกอลัชชีลงปฏิสาราณียกรรม เพราะเรื่องที่ไม่รับ
เงินและทอง กับเรื่องคำว่าทายกที่ถวายเงินและทองแก่เธอ กับจะ
ถูกลงอุกเขปนิยกรรมเสียอีก แต่ท่านรีบหนีไปเสียที่อื่นทัน.

ท. ๒๔๖๗

๑. พระภิกษุเหล่าวัชชีบุตร ซึ่งได้บัญญัติวัตถุ ๑๐ ประการอัน
นอกจากพระธรรมวินัยนั้น เป็นชาวเมืองไหน ? เพราะเหตุไร
พระยสเถระจึงทราบเรื่องที่ภิกษุวัชชีทำเช่นนั้น ?

๒. เป็นชาวแคว้นวัชชี เมืองไพศาลี. พระยสเถระในเวลานั้น
ได้เที่ยวจาริกไปในบ้านวัชชีคาม จึงได้ทราบเรื่องนั้น.

ส. ป.

๑. พระยสเถระเป็นพระอรหันต์มิใช่หรือ โฉนจึงทำการค้า
บริภาสอุบาสกที่ล้อมใส่ให้เงินแก่พระสงฆ์ จึงถึงต้องถูกสงฆ์ลง
อุกเขปนิยกรรม ?

๒. พระยสเถระท่านเป็นพระอรหันต์จริง และท่านเป็นผู้มีปกติ
ไม่ค้าใคร เป็นเพียงห้ามปรามและชี้แจงให้อุบาสกเข้าใจในเรื่องที่ได้